

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Dispvtatio I. De Ente rationis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

Si argumentum non fuerit syllogismus, sed entyphema conitans duabus propositionibus, antecedenti scilicet & consequenti, respondeat ad primam propositionem concedendo, aut negando, aut distinguendo antecedens, & ad secundam propositionem, distinguendo consequens, vel concedendo aut negando consequentiam, sicut responderi debet ad tertiam propositionem syllogismi: si prima propositione neganda fuerit, non est respondentis vterius progrediendum in repetendo secundavice, & idem est dicendum si neganda fuerit secunda; quod si prima aut secunda fuerit distinguenda, post distinctionem vterius progrediendum erit ad consequens, & vicissim distinguendus debet consequens: si tamen antecedens fuerit distinctum ratione vlius ex extremitatibus: aut si fuerit distinctum ratione termini medij, consequens non debet distinguiri, sed negari consequentia.

6. Quarto. Argumentans audita response, probet quod negatum est. v.g. maiorem, vel minorem, vel consequentiam: quod si vla propositione fuit distincta, vel ostendat distinctionem non valere, vel probet propositionem in sensu, in quo negabatur esse veram; aut conclusionem sequi ex ipsa in sensu in quo concedebatur, & si hoc vltimum voluerit facere, assumat propositionem eandem in sensu concessio, & inferat ex illa conclusionem; & si negetur consequentia, probet eam. Cauter autem ne vnuquam assumat in progressu argumenti pro maiori, aut minori, aut antecedenti propositionem, semel negatam, quia sic faciendo pateret principium.

7. Quinto. Defendens si proponatur authoritas aliqua non neganda pro medio ad impugnandum conclusionem, non neget ipsam, sed vel distinguat ipsam reddendo diversos sensus eius, vel honoris causa dicat: *Explico autoritatem illam;* & ostendat diuersas significaciones eius, in quaru una concedat eam esse intelligendam, in alia neget, quod in re id est ac ipsam distinguere. Si argumentans supponat aliquid, quod videtur respondere falsum, vt si supponeret quod aliquid fuerit cōcessum, quod reuera non concedebatur, & vis argumenti ab illa suppositione dependeat. Defendens respōdere debet negando suppositum; & si illud suppositum fuerit in maiori, aut minori, dicat, nego suppositum majoris aut minoris. Si antecedens aut maior, aut minor argumenti fuerit conditionalis aut rationalis, & sit falsa, respondendum erit negando sequelam majoris, aut minoris, aut antecedentis.

8. Sexto. Quando queritur ratio alicuius rei, dicat Respondeens *Querit a me &c.* & det rationem quam breuitate clare poterit, sed cautele semper ne det pro ratione illud ipsum, de quo controvenerit, aut aliquid ab ipso dependens, aut aquæ incertum, quia sic pateret principium.

Reliqua inter disputandum aduertenda ipso vsu a lectoris diligentia facile discuntur. Hæc autem omnia cedant ad DEI Omnipotentis, Virginisque MARIÆ honorem & gloriam.

DISPUTATIO PRIMA PRO OMEALIS. DE ENTE RATIONIS.

 VANQVAM entis rationis consideratio ad Metaphysicam pertinet, quia tamen vix potest natura Logicæ intelligi, quin quid sit ens rationis intelligatur; pro maiori studentium commoditate ipsum Logicæ initium ab eo sumendum videbatur.

QVÆSTIO I.

Quid sit ens rationis.

Variae
accep-
tiones
entis ra-
tionis.

Hoc nomen *ens rationis* est æquiuocum, & variae habet significaciones, ex quibus proponam principiaria, ut intelligatur de quo ente rationis agamus. Itaque primò significat omne illud, quod subiectatur in intellectu seu ratione, & in hoc sensu actus & habi-

tus intellectus, & species intelligibiles, quamvis sint entia realissima, sunt etiam entia rationis.

Secundo significat omne illud quod est producibile per intellectum sine physice, vt actus & habitus intellectuales; sine directiue, vt sunt artificialia omnia, quæ mediante intellectus directione sunt, licet hæc omnia secundum se sint entia realia.

Tertiò significat omne, quod obicitur intellectui, seu quod consideratur & intelligitur ab intellectu, & in hoc sensu omnia entia realia possunt vocari entia rationis, quia omnia illa possunt intelligi ab intellectu.

Quartò significat, præcipue apud Scotistas, omne quod non habet actu existentiam realem, quamvis eam possit habere: & in hoc sensu Antichristus modò est ens rationis: quæ autem sunt entia rationis in hac acceptio-ne vocantur alio nomine à Scotista quibusdam, entia diminuta.

Vltimò denique significat illud, quod non est ens reale vla ratione, hoc est, quod neque realiter existit, neque realiter existere potest, & in hoc sensu, non in vlo ex quatuor prioribus, agitur hic de ente rationis.

2. Entis porrò rationis in hac vltima acceptione varias descriptiones adhuc Doctores. Suares disp. 54. Met. sect. 1. n. 6. atque ens rationis esse, quod cogitatur vt ens, cum tamen in se entitatem non habeat: & eandem descriptionem approbat Aversa q. 5. Log. sect. 2. qui tamen non eodem modo debet intelligere illud cogitatur, quo Suares intelligit, nam hic debet intelligere per illud, quid commune cognitioni intellectuali ac phantastica, quandoquidem existimet ens rationis fieri non solum per intellectum, sed etiam per phantasiam; Aversa autem solum intelligit operationem intellectus, quia soli intellectui tribuit entis rationis effectiōem.

3. Sed quomodounque intelligatur illud cogitatur, Impugnat contra hanc descriptionem facit primò, quod, dum dicitur ens rationis esse, quod cogitatur vt ens, cum nullam entitatem habeat, vel intelligent quod cogitatur vt ens reale, cum nullam entitatem realē habeat, vel intelligitur quod cogitatur, vt aliquod ens reale, aut rationis, cum nullam entitatem habeat realē aut rationis, si primum dicant, falsum videtur, quia non est necessarium vt entia rationis cogitentur aut concipiatur per modum entium realem, in dñ spē cogitantur per modum omnino oppositum, hoc est per modum proprium entium rationis, alias intellectus non posset distinguere illa ab entibus realibus; nec verū est quod dicit Maſtrius disp. 3. q. 1. ex eo quod ens reale sit obiectum adæquatum intellectus, sequi, quod nihil concipere possit, nisi per modum entis realisnam quamvis corpus naturale sit obiectum adæquatum Physicæ, & syllogismus, aut modus sciendi Logicæ; tamen certū est Logicā tendere in multa, quæ non cōcipit per modum syllogismi aut modi sciendi & Physicam etiam considerare multa non per modum corporis naturalis: quod si illud esset obiectum adæquatum intellectus, quod ita se haberet, vt nihil posset concipere, nisi per modum illius, profecto nec ens nec vnum aliud vnum quid esset obiectum adæquatum eius.

Secundum etiam dici nequit, quia ens rationis habet sine dubio entitatem rationis.

Secundò facit contra eandem descriptionem, quod dentur etiam acti, suo modo existentia quædam entia rationis, quæ non cogitantur vlo modo, ergo non bene describitur ens rationis esse quod cogitatur. Probatur antecedens, quia quando aliquis cogitat unum ens rationis, & alius simul cogitat aliud ens rationis, illa duo entia rationis habent inter se similitudinem rationis non minus, quam quæcumque alia entia realia habent, inter se similitudinem realē, etiam si nullus consideret aut cogitet de illa similitudine, ergo dantur entia rationis acti existentia suo modo, etiam cum non cogitantur.

4. Secunda descrip̄io & quidem communior entis rationis est, quod sit illud quod habet esse obiectum tantum in intellectu. Hanc approbat etiam quidam Scotista sed paru vt videtur cōsequenter ad sua principia, quād oquidē ipse postea afferat phantasia facere ens rationis,

Variae
descrit-
p̄tiones
entis ra-
tionis
proprijs.

Intelle-
ctus po-
test con-
cipere
aliquid
& non
per mo-
dum ob-
iecti ad-
æquati.

Impu-
gnatur
secundo.

Dantur
entia ra-
tionis
que non
cogitan-
tur.

Secunda
descrip-
tio en-
tis ratio-
nis.

Impugnatur.

certum autem est ens rationis factum à phantasia non habere esse obiectum in intellectu, sed in phantasia.

Quidquid autem sit de hoc, certum est hanc descriptionem non posse admitti ab illis, qui existimāt quācumque potentiam vitalem, verbi gratia, visum, auditum, posse facere entia rationis. Deinde similitudo, aut dissimilitudo duorum entium rationis non videtur esse obiectum in intellectu dum sunt, aut existunt, quandoquidem non considererunt actu ab intellectu, & esse obiectum in intellectu idem sit, ac considerari ab intellectu, secundum communiorē explicationē eorumdem authorum, quorum est prædicta descriptio.

Terteria
descrip-
tio.Impu-
gnatur.

Aliqui Scotistae & alii, qui existimant per quoscumque actus potentiarum vitalium fieri entia rationis, solent describere ens rationis ut sic, esse illud cui repugnat realis existentia.

Et sane haec descriptio non solum in ipsorum particuliari sententia, sed in omni alia habet hanc perfectionē, quod verissimū sit omne & solum ens rationis esse, cui repugnat realis existentia, vnde illa descriptio est sine dubio convertibilis cum definito. Sed hoc non obstante patitur aliam difficultatem, quod sit nimis obscura, nam non est difficilis cognoscere, aut explicare ens rationis, quam ipsum ens reale, seu illud ens, cui non repugnat realis existentia; vnde explicare naturā entis rationis per ordinem ad existentiam realem, est explicare ignotum per aequā ignotum, quod apta descriptione non conuenit. Quod vt manifestius fiat, quārēdū, quando dicitur ens rationis esse id, cui repugnat realis existentia, quid intelligatur per existentiam realem: & sane si quis rem bene considerauerit, inueniet non adeo facile posse satisfieri huic quæstioni, de quo postea.

Alia de-
scrip-
tio.

6. P. Gaspar de la Frente existimat entis rationis natūram esse exacte traditā à Scoto 4. dist. 1. q. 2. n. 4. dum dicit se intelligere per ens rationis, ens in anima tanquam secundariō consideratum, &c. Sed loquendo de ente rationis, ut sic, communi omni enti rationis, interpretatio non congruit; nam expresse Scotorum eodem loco distinguit ens rationis ibi à se descriptum à chymarīs, & impossibilibus, quæ secundū omnes admittentes entia rationis, sunt entia rationis, ut hic agitur de ente rationis.

CON C L V S I O.

Vera de-
scrip-
tio entis ra-
tionis.

7. Ens rationis ut sic, bene describitur esse quod nequit aliquid efficere, neque inexistere alicui potenti efficere, nisi per considerationem potentia potenti aliquid considerare. Hæc descriptio defumū potest ex Doctore quolibet. 3. dicente: Ens rationis est quod præcisē habet esse in intellectu considerante: nisi quod hæc Scotti magis determinet potentiam causatiā, propter rationem inferius assignandam. Potest etiam iuxta cam explicari cōmode descriptio illa cōmuniōr entis rationis, qua dicitur esse illud quod habet tantū esse obiectum in intellectu. Quod autē sit bona, probatur explicando singulas particulās, nam ex illa explicatione patebit, quod omni, & soli cōueniat & nō tradatur per aequā obscurā, aut obscuriorā.

Dicitur quod nequit aliquid efficere, quia solis entibus, realibus cōuenit aliquid efficere. Dicitur neque inexistere alicui potenti efficere, nisi per considerationem, quia non solum illa, quæ possunt aliquid efficere, sunt entia realia, sed quæ omnibus talibus absq; cōsideratione inexistunt; vnde ens rationis oppositū enti reali, neque debet posse aliquid efficere, neque inexistere alicui potenti aliquid efficere, nisi per considerationem; additum autem est nisi per considerationem, quia per considerationem possunt entia rationis inexistere enti reali potenti aliquid efficere, quia potest intellectus considerare aliquid impossibile in tali ente, v.g. omnipotētia in creatura. Dicitur denique potentia potenti aliquid tale cōsiderare, ut abstrahatur ita à cōtrouersia inferius decidēda, scilicet alia potentia, quā intellectus possit facere, aut cōsiderare ens rationis. Scotorum autē supra, & ceteri, qui describūt ens rationis esse id quod habet esse obiectum in intellectu, propterea describūt ens rationis per ordīnē ad intellectu, quia existimāt aliam potentiam efficere non posse entia rationis.

Obiicies contra hanc descriptiōnē: habitus intellectu-

ales non inexistunt intellectui, neque ulli potenti, aliquid efficere, nisi per considerationem intellectus hoc est per actus intellectus, ad quos actus sequuntur isti habitus & tamen isti habitus sunt entia realia, & nō sunt entia rationis, ut hic agimus de entibus rationis, quāmuis sint entia rationis in aliis acceptiōibus, quatenus scilicet subiectantur in ratione, & sunt obiecta rationis seu intellectus, ergo descriptio prædicta entis rationis conuenit enti reali, & consequenter non erit bona; quia nō est conuertibilis cum descripto.

Respondetur negando consequentiam, quia ille habitus potest aliquid efficere, nam cum in intellectu efficere potest actus similes illis actibus, à quibus generatur. Rūsus licet sit de facto dependenter à consideratione quoad produci, tamen est in eo quoad conservari independenter à consideratione, hac enim definitio non definit habitus per illam productus; ens autem rationis non potest esse, nec conservari in ente potente aliquid efficere, nisi per considerationem. Ulterius quāmuis de facto habitus producantur in intellectu per ipsam considerationem, tamen possunt produci a solo Deo sine concursu illius considerationis; ens autem rationis nequit etiam de potentia absoluta esse in aliquo reali, seu potenti aliquid efficere, nisi per considerationem.

Denique quando dicitur quod non possit esse ens rationis in aliquo reali nisi per considerationem, debet hoc intelligi de consideratione terminata ad ipsum ens rationis, ita scilicet ut sensus sit, quod ens rationis non possit esse in aliquo potenti aliquid producere, nisi quatenus cōsideratur esse in illo, aut quatenus inexistit alicui, quod non est in illo nisi per considerationem: quod addo propter similitudinē vnius entis rationis cū alio, quæ mediante suo subiecto potest esse in ente reali sine eo quod cōsideretur: habitus vero licet non sint in intellectu nisi per cōsiderationem, non tamē per cōsiderationē sui, sed per cōsiderationē alterius habent esse in illo, verbi gratia quādū per discursum cognoscitur & cōsideratur hominē esse risibilē, acquiritur habitus facilitans ad similiē considerationem, & ille habitus producitur per considerationem seu cognitionem, non qua cōsideratur ipse habitus, sed qua cōsideratur homo esse risibilis, neque etiam est in intellectu ex eo quod sit in re, quæ solum per considerationem est in intellectu.

AD DITIO.

Masrius ut totam meam Doctrinam hac quæstionē, qua parte statuo propriam & impugno sententiam aliorum, funditus cuerat: Disp. 2. Met. n. 243. incipit à mea descriptione entis rationis, quam impugnat, quia in omni sententia certum est ens rationis describi debere per oppositionem ad ens reale, iuxta illud: Contrariorum eadem est lex & natura, id est, vnum debet explicari per oppositionem ad alterum; ens autem reale non dicitur esse illud, quod potest aliquid efficere, vel inexistere alicui potenti aliquid efficere cōtra operationem intellectus considerantis, sed quod potest esse in rerum natura cōtra operationem intellectus considerantis: ergo opposito modo describi debet ens rationis, & sic, inquit, ipsem Poncium describit illud 3. p. Disp. 18. n. 6.

Verum hec impugnatio meæ descriptionis non habet apparentiam, nam si per legem illam & naturam eandē Contrariorum, intelligit quod debeat explicari vnu per ordinem ad alterum, ponendo alterum in definitione alterius, omnino falsum est, quod sit talis lex, aut habeant talem naturam; nam non ponit calor, nec descriptio eius in descriptione frigoris, nec è contra; neque in descriptione entis realis, ponitur ens rationis: si vero intellegat descriptionem vnius esse opositam descriptioni alterius, id quidem in se verum est, sed non significatur ramen axiome illo communi, quod propterea non recte adductum est ad propositum; nec facit contra meam descriptionem, quæ sine dubio est opposita cuiuscunq; bona descriptioni entis realis.

Nec refert quod ens reale non explicetur cōmūniter, ut à me explicatum est, esse illud, quod potest aliquid efficere, neque inexistere alicui potenti efficere absque cōsideratione

deratione intellectus, quia quamvis ita non explicetur, posset explicari sic.

Impugnat secundo eandem descriptionem, quia ens reale in tota sua latitudine optime manifestatur sine ordine ad effectum realem & inexistentiam realem alicui potenti aliquid efficere, & bene potest realitas saluari absque reali efficientia, ut multi dicunt de materia prima, ergo ens rationis posset aliter describi quam à me descriptum est.

Respondeo quamvis totum concedatur, id non facere contra me; qui solum volui & dixi ens rationis posse explicari vt à me est explicatum, quidquid sit an aliter posset nec ne. Deinde quod ait posse saluari realitatem absque efficientia vt multi dicunt de materia prima, non facit ad propositum, quia inde non sequitur quod posset saluari absque efficientia aut inexistentia in potenti efficere, nam materia quāvis non posset efficere, potest certe sic inexisteret, & si neutram ipsi competeteret, non esset ens reale.

Impugnat tertio, quia mea descriptio conuenit enti, nominaliter sumpto, quod scilicet non est, sed potest esse, vt Antichristo v.g. quia in statu possibilitatis nequit afficer aut inexisteret potenti efficer.

Respondeo negando antecedens, & ad probationem dicto quod quamvis non possit Antichristus pro statu possibilitatis aliquid efficere, potest tamen simpliciter sicut potest simpliciter existere.

Impugnat quartu, quia conuenit negationibus extra genus; v.g. negationi mundi; ergo. *Respondeo* negando antecedens, quia nulla negatio est aliquid positivum seu reale seu rationis, per ly autem aliquid positivum in mea descriptione intelligebam aliquid positivum, seu quod non erat negatio, & quia hoc supponeretur ab omnibus, propterea non videbatur necessarium, illud specificare.

Impugnat quinto, quia sicut ens reale non constituitur in sua realitate per posse aliquid efficere aut inexistentiam in aliquo id potente, sed hæc potius sunt attributa ac munera eius: ita ens rationis non debet cōstitui per impotentiam ad tale quid, sed hæc potius consequetur eius rationalitatem seu essentiam. *Respondeo* concedendo totum & negando aliquid inde sequi contra meam descriptionem, quæ potius hac impugnatione confirmatur: nam si illa impotentia consequitur naturam entis rationis, per eam potest describi, sicut per risibilitatem potest describi honos: neque ego alio modo desiderauit aut desidero adhuc describere ens rationis aut reale.

Præterea Num. 244. asserit singulas descriptions alias à me reiectas habere aliquid veritatis, licet per se nulla sufficiat, & ex omnibus posse integrari propriam & adæquatam entis rationis descriptionem.

Sed hoc quamvis verum esset, non præiudicaret mihi, nam eo non obstante, quælibet per se deberet reisci, tam non bona entis rationis descriptio.

Deinde considerando descriptions in particulari, ait vltimam, quæ dicitur ens rationis esse, cui repugnat realis existentia, verū dicere, & falsum esse quod ego opposueram ipsi, nempe quod esset obscura, quia nō erat facilius cognoscere aut explicare ens reale quam ens rationis, hoc inquit falsum est: longe enim notiora sunt nobis entia realia quam rationis: nam quæplurima sunt realia sub sensu cadunt: non autem rationis, quo factum est vt plures negauerint entis rationis, nullus realia.

Defenditur im-pugnatio num. 5. *Respondeo* negando descriptionem illam esse satis claram, quamvis sit vera, ob illam ipsam meam rationem quam non reiecit sufficienter Mastrius, nam quamvis aliqua entia realia sint nobis notiora quam entia rationis; tamen ego de iis non eram locutus, nec debui loqui; sed de ente reali vt sic comprehendenter omnia entia realia, quod certe tam difficile mihi videtur explicatu quam ens rationis; si autem explicaretur ens rationis per ordinem ad illa entia realia quæ sunt notissima & cadunt sub sensu, pessima esset descriptio, quia conueniret multis entibus realibus, quæ scilicet non sunt tam nota, nec cadunt sub sensu.

Circa secundam descriptionem à me reiectam, nempe quod ens rationis sit illud, quod habet esse obiectum in intellectu, dicit quod verum profert, & falsum est quod

detur vllum ens rationis quod non cogitatur vlo modo, si enim non cogitatur vlo modo, nec pender ab intellectus cogitatione, erit ens reale in omni proprietate. Ad probationem autem meam de similitudine quæ est inter duo entia rationis nullo intellectu cogitante, negat taliter reperiri: sicut enim fundamenta illius non habentur absque consideratione intellectus, ita nec similitudo illa, quia fundamentum nunquam minoris entitatis est quam fundatum.

Sed hæc responso ad meum exemplum de similitudine Item illa que habetur. num. 4. noc sufficit: nam certum est, quod quamvis nemo consideraret similitudinem esse inter duo entia rationis, sed unus consideraret unum ens rationis, & alter alterum, illa haberet similitudinem rationis tam bene, quæ entia realia existentia habent similitudinem realem, nec inde sequeretur quod fundatum esset minoris entitatis quam similitudo fundata, cum vtrumque esset ens rationis, & quamvis ens reale sit quod habet esse absque consideratione intellectus, hoc non debet intelligi sic, vt quidquid habet esse absque consideratione ad ipsum immediate terminatum, debeat esse rationis, vt probat illud exemplum de similitudine, quæ gratis negat Mastrius & contra omnia fundamenta quibus colliguntur similitudo realis inter extrema realia neque enim hæc habent maiorem virtutem ad emanationem vt ita loquar similitudinis realis, quam extrema, quorum quodlibet est ens rationis, ad emanationem similitudinis quæ sit rationis.

Fatetur tamen quod si intelligeretur per illam descriptionem quod illud esset ens rationis, quod haberet esse tantum obiectum in intellectu, vel immediate, vel media-te, descriptio esset bona. Si etiam non daretur similitudo aliqua inter extrema realia, ab ipsiusm distingue, descriptio illa esset bona, non addendo nec intelligendo illud vel mediate, sed quia primum non explicabitur, & secundum est incertum, mea videtur mihi descriptio præferenda.

Denique Num. 245. asserit primam descriptionem quam reieci, nempe quod sit illud, quod cogitatur vt ens, cum tam in se entitatem non habeat, aliquid verum dicere, & fundari in eo quod ens rationis cognosci possit nisi per analogiam ad ens reale, vel proportionis, vel initia-tibilitatis, quæ consistit in cognoscibiliitate viuis ad similitudinem alterius, unde ad formalitatem entis rationis non tantum spectat, quod sit obiectum in intellectu, sed etiam quod sit ibi ad instar veri entis. Ad impugnationem autem meam qua dixi quod entia rationis cogitentur sæpius non per modum entium realium, sed per modum oppositum; Respondet id verum esse de cognitione reflexa non de directa.

Contra hanc doctrinam dico primo peti principium Et quæ dum asseritur ens rationis cognosci non posse nisi per analogiam ad ens reale seu ad similitudinem eius. Dico secundo quod omnino sit falsum vt patet ex ipsomet Mastrio qui fatetur cognitione reflexa posse ipsum cognosci absque tali Analogia. Ex quo vltius ostendo quod per cognitionem directam etiam possit cognosci absque tali Analogia, tum quia non magis potest sic cognosci cognitione reflexa quam directa, um quia cognitio reflexa tendit in rem prout cognoscitur per cognitionem directam: ergo si reflexa tendit in illud sine tali analogia, idem dicendum de directa.

Ad id autem quod Mastrius adiungit, quod nempe obiecta secundaria debet participare rationem communem obiecti primarij & quod ita se res habet in obiectis scientiarum, quidquid enim logica considerat vt partem subiectivam syllogismi, quod est obiectum adæquatum ejus, considerat illud vt participat rationē communem obiecti adæquari, quamvis sint alia considerata in scientia, quæ non participant illam rationem, quia non considerantur vt species ejus, nec eodem modo assignatur obiecta scientiarum ac potentiarum. Respondeo nescire ne quid faciat hic discursus ad rem, nam si scientia potest considerare aliquod obiectum secundarium & non sub ratione obiecti primarij, neque vt includens illam: eodem modo potest intellectus considerare aliquid, quod nō participat rationem.

rationem obiecti primarij eius, & quod non attingitur à potentia vt includens illam rationem: sicut etiam aliqua obiecta intellectus secundaria, etiam realia, non includunt formaliter rationem entis, vt sunt differentiae ultimae, ac proprietas Metaphysicae, ita intellectus nō debet intelligere illa vt participant illam rationem, & certe quādō intelligit negationē entis realis vt opponitur omni enti reali, vt illa negatio non participant nec formaliter nec realiter rationem entis realis positiū, quod est obiectum adæquatum eius, ita non debet intellectus considerare ipsam vt participat illam rationem, vnde quādō modum scientiae versantur circa aliqua, quae non participant nec includunt rationem obiecti primarij: ita intellectus considerare potest aliqua, quae non participant rationem obiecti primarij eius, & sine eo quod consideret illa vt si milia obiecto primario.

Nec refert quod potentia visiva non feratur in aliquod obiectum quod nō participant rationem subiecti primarij ipsius, nec auditus, etiam aut illa alia potentia sensitiva; nam nō est eadem ratio de ipsis ac de intellectu nam illa non possunt tendere in aliqua obiecta nisi in species vel individua de quibus prædicatur formaliter obiectum primarium (eu adæquatum ipsarum) vt constat à posteriori; intellectus vero fertur in aliqua obiecta quae non sunt species nec individua obiecti adæquati ipsius, nempe entis realis, aut quoconque aliud assignabitur pro obiecto adæquato eius.

Q V A E S T I O . II.

An dentur entia rationis.

Negatim partem huius questionis tenet absolu-
tute *Vallesius* q. 10. *Philosophia, & Bernardinus Mirandulanus* in oppositione prædicamentorum; quam etiam sententiam probabiliter sustentat noster *Mayro-nius* q. 7. quodl.

Oppositum tenent Doctores communiter cum *D. no-
stro* i. d. 39. 4. d. 1. q. 2. & alibi saepe ac *D. Thoma* 1. par.
9. 2. 8.

Aduertendum autem pro resolutione, non controvelli-
an dentur entia rationis à parte rei, aut au possint sic da-
ri, omnes enim id debent negare quia alias non essent
entia rationis, vt hic accipimus entia rationis; sed sensus
proprius controversia est, an dentur illa huiusmodi en-
tia, quae saltem ab intellectu concipi possunt.

C O N C L V S I O .

Dantur ^{enitria rationis.} 10. Dantur huiusmodi entia rationis ab intellectu conce-
pibili. Probatur experientia qua constat nos sae-
pe intelligere impossibilitas, vt aliquod vnum per se ex
homine & equo Angelos per modum rerum corporearum,
negationes & privationes per modum formarum positiuarum: sed huiusmodi non sunt entia realia, cum
repugnet ipsis esse à parte rei, aut efficiere aliquid, aut in-
existere alicui potenti quidpiam efficiere nisi per consi-
derationem intellectus.

Dices cum *Mayrone* supra, quando aliquis intelligit chymaram v. g. aliquod totum conflatum ex homine & asino, nihil aliud intelligit præter hominem, asinum, & visionem realem. Similiter quando intelligit Angelum per modum corporei, intelligit Angelum & corporeum & identitatem realem, quam percipit inter Angelum, & corpus. Denique quando intelligit negationes & privationes per modum formarum positiuarum, intelligit negationes & formas positiuas & identitatem negationum ad illas formas: sed hæc omnia sunt entia realia: ergo non dantur entia rationis.

Contra, quia quando intelliguntur impossibilitas, intel-
ligitur aliquid sub aliqua ratione impossibili, ergo intel-
ligitur aliquid, vel quod secundum se dicit non est rea-
le, nec possibile, vel sub ratione aliqua, quæ ipsi repugnat
à parte rei, sicut non repugnat ipsi sic concipi.

Alij probant hanc conclusionem, quia quories intellectus intelligit aliquid obiectum, aut prædicat vnum de alio, resultat in re intellecta ac prædicata aliquis responsum, sed ille respectus non est realis, ergo est rationis, & cōsequenter datur entia rationis. Sed hæc probatio depē-
det ab incertissimis principiis, aut enim maior est falsa,

aut minor, vt quæstione sequenti ostendetur.

11. *Obiectus contra conclusionem: nihil est intelligibile quod non sit ens reale, ergo nō datur aliquid ens rationis intelligibile, probatur antecedens, quia omne intelligibile necessariō est, antequam intelligatur, sed omne quod est antequam intelligatur, est ens reale; ergo omne intelligibile est ens reale.*

Confirmatur primò auctoritate *Philosophi* 1. *Posterior*. 2. afferentes impossibile esse vt id quod non est, scatur, ergo si ens rationis non sit, non potest sciri; sed absolute & simpliciter verum est de ipso dicere quod non sit, nam esse absolute & simpliciter solum competere potest enti reali, ergo non potest cognosci.

Confirmatur secundò, quia intelligibilitas est proprietas entis realis, ergo nequit competere enti rationis, & consequenter ens rationis non datur.

Respondeatur ad obiectiōnem negando antecedens. Ad cuius probationem iuxta *Complutenses* q. 1. de ente rationis, quos viderur sequi *Mastrius* hic q. 1. negāda esset ma-
plutē-
sio Com-
plutē-
sium.
quia putant ens rationis non prius esse cognoscibile
quam cognoscatur actu, quia secundum ipsos actu co-
gnoscere est de essentia entis rationis: quando autem actus
est de essentia entis, potentia ad illum actum non ante-
cedit actu, vt pater, inquit, in Deo, in quo quia actu
existere aut intelligere est de essentia eius, non antecedit
istos actus possibilis existendi aut potest intelligēdi.

12. Verum præterquam quod hi auctores videantur sibi Reici-
contradicere, nam in eodem ipso loco fatetur ens rationis esse cognoscibile antequam cognoscatur; quæ autem potest esse maior contradiictio quam quod ens rationis sit cognoscibile antequam cognoscatur, & non sit prius cognoscibile quā cognoscatur; nisi forte sit aliqua differen-
tia ponenda inter antequam & priusquam. Sed præter, in-
quam hoc, omnino falso videtur quod ens rationis nō
sit prius cognoscibile quam cognoscatur: nam quemad-
modum ex eo quod verum sit dicere hodie quod Anti-
christus sit producibilis, & non sit verum dicere quod sit
productus, optimè colligitur quod sit prius producibilis
quam producatur: ita similiter optime colligi potest chy-
maram esse prius intelligibile quam intelligatur, ex eo
quod verum sit dicere illam esse intelligibilem iam, li-
cet non intelligeretur actu iam.

Rursus non minus falso est actu cognosci esse de essen-
tia entis rationis: nam actu cognosci dicit formaliter ip-
sam cognitionem, per quam cognoscitur ens rationis, er-
go non potest esse de essentia alicuius, de cuius essentia
non sit illa actualis cognitio: sed evidens videtur actualis
cognitionem, qua cognoscitur chymara v. g. compositum
ex homine & equo, non esse de essentia illius chymaræ:
tum quia alias cognitio terminaretur ad se ipsam &
cognoscere scipio cognoscit enim chymaram & partes
essentiales eius, quod est absurdum quia experientia
constat nos dum cognoscimus entia rationis non cogno-
scere ipsam cognitionem, nec habere ipsam obiectiō-
nem nobis propositorum; quod tamen esset falso, si cogni-
tio illa esset de essentia entis rationis.

13. Illud autem exemplum de Deo, quo vtuntur Com-
plutentes, ipsi simet officit, nam si verum esset dicere de
Deo pro hoc instanti quod esset potens existere & intel-
ligere, non esset verum dicere pro hoc eodem instanti
quod existere & intelligere, profectò possibilis existendi & potest intelligendi antecederent in Deo actus
illos existendi & intelligendi; vnde si ista possibilis aut
potestas de facto non antecedunt istos actus, ideo saltem
partialiter id verum est, quia pro nullo instanti verum
est, quod possit existere aut intelligere Deus, pro quo nō
sit verum quod de facto existat & intelligat; ergo quandoquidem verum sit dicere pro hoc instanti quod ens
rationis sit intelligibile, licet pro hoc instanti non intel-
ligatur, sequitur potius ex illo exemplo, quod sit prius
intelligibile quam actu intelligatur. Adde ad hæc falso
supponi à Complutensibus dum dicunt potentiam in-
telligendi diuinam non esse priorem intellectione diu-
na, quod tamen ad hunc locum non spectat.

Iuxta quēdam Scotistam recentiorem, etiam eadem ma-
ior

Alia re- piis, quia inquit, non est necessarium ad hoc ut aliquid sit cognoscibile per alienas species (propter rationis in-

Reiici- telligi debet) quod ante actualē cognitionem habeat esse propter & formale, sed sufficit quod illud habeat esse

Intelli- Proprium & formale, per cuius speciem cognosci debet, bilitate per Verum quamvis non esset necessarium ut ens rationis, alienas quod per alienas species debet intelligi, habeat esse pro-

species prius antequā intelligatur in ordine ad producēdām spe-

ciem sui, tamen id est necessarium ex alio capite, quia scien-

tile quā licet non semper debet intelligi, & sēp̄ potest intelligi,

intelli- *Mastrius* negat ens rationis secundū esse proprium &

Respon- formale esse prius intelligibile quam intelligatur, licet secundū esse fundamentale suū sit prius intelligibile. Sed

sitri. contra, quia de illo ipso ente rationis formaliter loquen-

do, quod intelligitur in hoc instanti, verum erat dicere in

instanti antecedenti quod erat intelligibile; & nō solum id verum est de fundamento eius ut est manifestum: ergo

quoad esse etiam formale prius est intelligibile quam

intelligatur.

14. Melius itaque responderetur ad maiorem prædicātām, ni-

mitum omne intelligibile prius est antequā intelligi-

tur, eam distinguēdo: prius est quoad esse intelligibile &

possibile, eu quoad esse existentia: cōcedo: prius est quoad

esse existentia, negatur, quia de facto ipsam entia rea-

lia sēp̄ prius intelliguntur quam existant realiter: cur

ergo esset necesse quod prius esset ens rationis quoad

esse existentia, quam, intelligeretur.

Quo s̄c. *Ad primam confirmationem* ex Philosopho, respondeo

su quod locum illum non esse vlo modo ad propositum, quia lo-

quitur de propositione obiectiva falsa, quam dicit non

nequit possē scientificē cognosci ut veram, vnde sensus genui-

nus est: illud quod non est verum, v. g. Deum non esse

bonum, non potest scientificē cognosci.

Ad secundam confirmationē de intelligibilitate, Respon-

detur breuius negando antecedēs, cuius ratio desumēda

est à posteriori ex experientia qua constat plura intelligi,

que non sunt entia realia, & à priori, quia nulla est ratio

realis sō- vnde sola entia realia haberent intelligibilitatē termina-

lūmodo. tiū, de qua loquimur, hoc est potentiam ad terminan-

dām cognitionem, licet sola entia realia habeat intelligi-

bilitatē motiuam, hoc est virtutem effectuam seu pro-

ductiūam cognitionis per modum obiecti motiū.

15. Obiectus secundū: Si darentur entia rationis, deberent

producī per aliquam causam realem, sed nequeunt sic

producī, quia quidquid produci potest per causam rea-

lem debet esse reale,

Causa *Respondet* negando minorem, & distinguendo eius

realispo- probacionē quidquid producīt per causam reale quoad

test ali- quid pro aliud esse quam intentionale, cōcedit; quoad esse inten-

tionale, negatur. Itaque sicut potest intellectus cū deter-

minatio minatis speciebus producere Antichristū quoad esse in-

tellectuā, intelligēdo ipsum pro hoc instanti, licet Anti-

christus non habeat esse reale actuale, quia actualiter nō

existit extra intellectū, ita potest intellectus mediatis

determinatis speciebus dare esse intentionale entibus rationis

intelligendo ipsa, quamvis non habeant aliud esse

existentia nec actuale, nec possibile.

16. Obiectus tertius. Nihil est in intellectu, quod non prius

fuerit in sensu, hoc est quod non prius fuit perceptum a

sensu aliquo materiali corpore, vel interno vel externo,

vt communiter à Philosophis tenetur, & patet ob depen-

dētiām intellectus in intelligendo à phantasmibus, de

quo suo loco; sed ens rationis non potuit esse in sensu

vlo materiali, ergo non potest percipi ab intellectu.

Quomo- *Respondet* distinguendo maiorem, quod non fuit, in

inintel- sensu vel formaliter, vel occasionaliter, concedo maiore;

quid est etudebet quod non fuit formaliter nego maiorem & similiter di-

sen- finguenda est minor; non poterit esse in sensu secundū

Quid est se formaliter, transeat minor, occasionaliter, nego mi-

norē, & consequentiam.

Elle autem in sensu aliquo formaliter & secundū se, est

& occa- illam ipsam rem secundū se percipi à sensu esse autem

occasionaliter in sensu est aliquid aliud percipi à sensu, ex

cuius occasione intellectus deuenit in cognitionē istius

rei, quā dicitur esse in sensu occasionaliter. Et sane non

alio modo substantia & materiales quam immateriales,

& accidentalia spiritualia, ac relationes sunt in sensu quā

occasionaliter, licet nemo dubitet quin intelligentur ab

intellectu, vnde non debet videiri mirum quod entia rationis intelligentur ab intellectu, quamvis non sint in

sensu alio modo, quam occasionaliter, hōc est quatenus

aliqua alia percipiuntur à sensibus, ex quibus mediante

negotiatione intellectus formantur species representati-

viæ entium rationis.

17. Obiectus ultimus: Si darentur entia rationis possent

darī prædicta superiora sine inferioribus, sed hoc vide-

tur absurdū ergo & antecedēs, vnde sequitur. Probatur

maior, quia quando aliquis cognosceret rationem entis

rationis absque speciebus eius, daretur ista ratio genera-

ca, & non darentur species, probatur etiam minor, quia

prædicta superiora identificantur realiter inferioribus,

& sunt partes metaphysicæ totius entitatis cōflatae ex

prædictis superioribus & differentiis contrahentibus:

illa autem est differentia inter partes metaphysicas &

physicas, quod h̄ possint separari ab invicem, & una

existere sine altera, illae vero non possint, vt patet in ani-

malitate & rationalitate, que sunt partes metaphysicæ

hominis, & nequeunt separari quoad existentiam; & in

anima ac corpore, que sunt partes physicæ hominis, &

in morte separantur, ab invicem quoad existentiam.

Respondet distinguendo maiorem: quoad esse intentionale, concedo, nec hoc est absurdum, cum certum sit

quod prædicta metaphysica superiora & inferiora en-

tiūm realium possint separari quoad esse intentionale,

quandoquidem experientia constet intelligi sēp̄ animal

non intellectu homine nec rationalitate: quoad aliud

esse nego maiorem, illud enim esset absurdum, vt bene

probatur est in obiectione.

Prædicata superi-
orā ab inferioribus pos-
sunt se-
parari quoad exis-
tentia intellec-
tione.

ADDITIO.

In hac questione n. 13. impugnauit Mastrium, quatenus

docuit quod ens rationis secundū esse fundamentale

sit prius intelligibile quam intelligatur, non vero secundū esse

formale, quia de eo secundū illud ipsum esse

formale ipsius, quod intelligitur cognitione directa/ de

qua est difficultas non de cognitione reflexa, quæ non

facit ad rē verum erat dicere antequā intelligebatur,

quod poterat intelligi: ergo prius erat intelligibile per

cognitionem directam quam per talem cognosceatur.

Respondet autem Mastrius Disp. 2. Met. n. 234. negando

sequelam quia ad veritatem antecedēt sufficit quod

in re fundamentum præcedat, & potentia in intellectu

ad ipsum singendum, vnde secundū ipsum intelligi-

bilitas entium rationis, anreq̄uā intelligantur, non est

aliiquid intrinsecum vt in entibus realibus, sed pura de-

nominatio extrinseca desumpta à potētia rationis fabri-

catorice ipsius, vnde infert paritatem quam ego adduxi de

Antichristo producibili, antequā producatur non esse ex

omni parte adaptata quia ipsius producibilitas fūdetur in esse

reali potētiali, quod habet antecedētēt ad actuā-

lem existentiam, & ideo per intrinsecam denominationē

potest dici producibilis antequā producatur, non est

autem ita de ente rationis proper rationē p̄missam.

Contra quia in hoc discursu manifester petitur principiū, & sane si intelligibilitas entis rationis est denomi-

natio extrinseca desumpta à potētia, quæ potest dare ipsi

esse rationis, possibilitas realis Antichristi erit denomi-

natio extrinseca desumpta à potētia potente realiter pro-

ducere ipsum, & si producibilitas huius fūdetur in esse

reali potētiali quod habet, antequā producatur &

propterea sit denominatio extrinseca, possibilitas & in-

tellectibilitas entis rationis fūdetur in esse rationali vt

ita loquar potentiā ipsius & consequenter erit æquē

bene denominatio intrinseca à summa paritate rationis.

Addit Mastrius Quidam meā docrinā seu

modum dicendi, vt propt̄ inanem, & solum in verbis

consistentem refutare. Nō habeo quidem hunc Autho-

rem ad manū, vt videam an tam immodesta vitatur cen-

sura. Sed neque quid ille censet euro. Dum conuenit cū

Mastrio, facile erat vt impingeret, & quam deficeret à

veritate, tam erraret in censura, sed videamus quomodo refutat meam scientiam.

Cum, inquit ex ipso Mastrius, dicimus essentiam entis rationis non dicere actu cognosci, sed posse, hoc potest intelligi in duplice sensu, primo quidem in eo, quo dicere solemus quod essentia hominis non consistit in ipso actu ratiocinandi, sed in hoc quod est posse ratiocinari, & hic sensus est falsus, quia ens rationis nullum habet esse praeter hoc quod est actu cognosci, alioquin esset ens reale; secundo sic ut per hoc intelligatur quod ens rationis non dicat essentialiter actu cognosci, seu ipsam terminationem passiuam, sed tantum ut possibilem, & hoc etiam non bene dicitur, quia unio qualis actualiter dicat nexus extremitum (præterea alia exempla qua eadem vim habent) adhuc considerari potest ut possibilis, nec tamen illus dicit essentiam ipsius consistere in hoc quod possit unire, sed in actu uniri, qui intelligitur actu existere, quando unio existit: ergo similiter dicendum de ente rationis quod essentialiter consistat in actu cognosci. Hic est discursus Ouidæ contra mean sententiam teste Maltio.

Sed cuiuscunq; sit nihil facit contra me: nam ut omnitem me non dicere quod essentia entis rationis consistat in posse cognosci; sicut enim possiblitas entis realis non est essentia eius, sed proprietas fundata in ipsius natura, ita cognoscibilitas entis rationis non est de essentia ipsius sed eius proprietas. Sed ut hoc omnitem, dico primo primum modum quo intelligi possit, quod asservamus de ente rationis, non esse falsum, & in huius probatione adducta ab Ouidia committi manifeste principium, nec habet apparentiam quod ens rationis capiat suum primum esse essentia à cognitione qua cognoscitur, qualis ab ea accipiat primum suum esse existentia, nec sequitur ex hoc cum illa probabilitate quod sit ens reale. Ad secundum modum dico quod si quis eo veteretur non sufficeret impugnetur ab Ouidia: falsum est enim quod essentia unio rationis consistat in eo quod est actu unire; sed in eo quod est esse actualem unionem, hoc est talem entitatem ait modum, cuius natura est cum existit, actu unire, & certum est ex hoc non sequi quin prius sit possibilis quam actu sit aut uniat: unde si habeat proportionem cum ente rationis quatum ad hoc, quamvis ipsa rationis sit talis natura, ut non possit existere quin actu cognoscatur, inde non sequitur quin prius sit possibilis quam actu cognoscatur, nec quod essentia ipsius consistat in actu cognosci. Omitto male Mastrium impugnare eo loci Ouidam quia parte displacebat ipsi eius discursus.

Vtterius Num. 238. Impugnat aliam rationem mean quam probo actu cognosci non esse de essentia entis rationis, quia scilicet sequeretur quod ipsa cognitione esset de essentia entis rationis. Impugnat, inquam, hoc negando sequelam, primo quia quamvis denominatio cogniti realiter & subiective dicat cognitionem realem, unde resultat, tamen si præcisè & formaliter consideretur in esse denominationis extrinsecæ, non est cognito, sed quid ex ea resultans, unde esse cognitione hoc modo consideratum, non dicit ipsam cognitionem realem sed terminationem passiuam ipsius, secundo quia propriè loquendo formalitas entis rationis in tali denominatione cogniti non consistit, quia talis denominatione in eo instanti quo sit ens rationis non est obiectiva in intellectu, quasi per talen actu attingatur, sed consistit in eo quod e^c parte obiecti singitur & per denominationem talem afficitur, quare cum dicitur quod essentia entis rationis consistat in actu cognosci, sensus est quod essentia non nisi per actualē cognitionem habetur.

Sed contra primam rationem ob quam negat sequelam, quia ex terminis patet sive consideretur esse cognitione realiter & subiective, sive formaliter & per modū denominationis extrinsecæ, sive ut res illa qua est cognita, terminat cognitionem, sive ut recipit & afficitur aliquo resultante ex cognitione, patet inquam ex terminis non posse quæplam intelligere vel concipere esse cognitionem quouis modo quin concipiatur cognitio, unde si essentia ipsius consistet in esse cognito, per cognitionem qua cognosci.

tur essentia eius, ipsam debet cognosci. Omitto quod male dicatur esse cognitionem formaliter, non dicere cognitionem, sed aliquid ex illa resultans, quia gratis singitur aliquid tale resultare, & quia etiam si resultaret & ab eo haberetur denominatio formalis cogniti, illa esset intrinseca & non extrinseca contra Mastrium.

Ad secundā rationem dico in ea expresse concedi meū intentum quod erat probare esse cognitionem non esse essentiam, nec de essentia ipsius. Deinde quod dicit esse cognitionem esse de essentia rationis, quatenus essentia ipsius non possit cognosci nec haberi nisi per actualē cognitionem, & male dicitur & non est ad rem: male quidē dicitur quia est impropriissima locutio; excogitata ad evadēdam difficultatem, quædammodum enim calefactio pessime diceretur esse de essentia calidi, licet non possit fieri calidum absque calefactione: ita quamvis non posset essentia entis rationis haberi, hoc est produci, nisi per cognitionem, non inde sequitur quod in illo sensu proprio aut visitato dici possit cognitione esse de essentia eius; non etiam ad propositum, quia in illo sensu, nec à me, nec ab illo negabatur esse cognitionem esse de essentia ipsius.

Pofremo Num. 239. Impugnat responsum quam adhibeo Nu. 14. quia sic respondendo conuenio cum iis, qui dicunt entia rationis non pendere ab intellectu quoad esse essentia, quod fallum putat, quia nec ipsa entia realia habent sic essentia antequam existant, quasi condistinctum ab esse existentia; & quia si entia rationis habent huiusmodi esse essentia præcedens actualē existentiam, poterit intelligi secundum illud esse, quod putat me cedere dum codem *Num. 14.* aio quod sicut entia realia prius semper intelliguntur quam existant, non sit opus ut entia rationis prius existant quam cognoscantur; & denique quia esse possibile entis rationis non dicit aliquid intrinsecum sicut dicunt entia realia.

Ad hæc Respondeo me conuenire cum illis Authoribus in eo quod dicit Mastrius, sed nego meam aut ipsorum doctrinam esse falsam. Ad primam autem rationem eius dico me iam non curare quomodo esse essentia entium realium distinguatur ab existentia eorum, quia quidquid de hoc dicitur, extra controvensionem est, quod homo sit possibilis antequam producatur, & sicut hoc est verum de illo, ita sane verum erit quod Chymera hæc vel illa fuit intelligibilis antequam intelligebatur actu, quomodounque distinguatur esse essentia ipsius ab esse existentia. Ad secundam rationem nego sequelam, nimirum quod si ens rationis habeat esse essentia antequam existat, possit intelligi secundum illud esse antequam existat, quia eo ipso quo intelligeretur secundum illud esse, existat, cum habeat existere per hoc quod cognoscatur, neque ego debui videri concedere illam sequelam nisi non intelligentibus quod satis clare tamen dixeram: Dixi enim solum quod non erat necesse ut prius existentes entia rationis quæ intelligentur, hinc autem non sequitur quod prius intelligi possint quam existentes, & quamvis prius intelligi possint entia realia quam existunt, non est eadem ratio de ipsis ac de entibus rationis, quia ut dixi hæc non requirunt, ut existant, aliud, quam quod cognoscantur, illa vero sic. Nec ego adduxi exemplum de entibus realibus ad probandum quod entia rationis possint cognosci antequam existentes quemadmodum realia; sed ad ostendendum quod quædammodum realia poterant cognosci antequam existentes, nec existentes ipsorum debeat præcedere cognitionem ipsorum: ita entia rationis non deberent prius existere quam intelligentur, quamvis tamen nec possint etiam intelligi antequam existentes.

Ad tertiam rationem Respondeo in ea assumi doctrinam falsam semper negatam & nunquam probatam, nisi idem admittendo de entibus realibus, quod Mastrius vult esse verum de entibus rationis solummodo.

Q V A E S T I O III.

Vtrum negationes & priuationes sint entia rationis.

*N*egationes & priuationes in hoc conueniunt, quod per vitramque excludatur forma vel entitas, cuius dicuntur negationes & priuationes; distinguuntur vero per hoc,

hoc, quod priuatio supponat seu exigat in suo subiecto aptitudinem seu inclinationem ad formam quam excludit, negatio vero non exigat: vnde carentia frigoris in aqua est priuatio, quia aqua inclinatur ad frigus, & ex se illud exigit: & idem est de carentia formarum substantialium in materia prima; carentia vero irrationalitatis in homine & caloris in aqua, non est priuatio, sed negatio, quia nec homo inclinatur ad irrationalitatem, nec aqua ad calorem.

Quoniam autem sunt aliquæ carentia formarum in subiecto, quæ præsupponunt in ipso non solum defectum inclinationis ad illas formas, sed etiam impotentiam, ut est carentia rationalitatis & lapidicitatis in bruto; quedam aliae, quæ non præsupponunt impotentiam, sed tantum defectum inclinationis, ut est carentia albedinis in pariete, & secundum Scotistas carentia motus localis in cælo; quedam denique quæ non solum præsupponunt defectum inclinationis ad formas, quibus carent, sed etiam inclinationem ad formam oppositam; ut est carentia caloris in aqua; hinc carentia ut sic, potest diuidi primo in priuatione & negatione, & negatio postea subdividi in negationem inseparabilem, quæ est illa quæ præsupponit impotentiam ad formam, & separabilem, quæ non præsupponit talem impotentiam: & rursus negatio separabilis potest diuidi in negationem cum inclinatione ad formam oppositam, qualis est negatio caloris in aqua, & negatione sine inclinatione ad formam oppositam, qualis est negatio nigredinis in pariete albo. Sintne autem haec diuisiones per misib[us] specie seu accidentiter distincta ad propositū parū, aut nihil facit, & utraque pars probabilit[er] substinetur posset: quidquid verò quis tenere voluerit de prima diuisione carentia ut sic, in negatione & priuatione, idē ut de ceteris teheat, cōsequens est, quia quantū ad hoc est eadē ratio de omnibus.

Non loquimur autem in præsenti de negationibus aut priuationibus subiectatis in entibus rationis; nec de iis, quas intellectus posset conceire in entibus realibus, in quibus à parte rei non possent reperiīr; ut si conciperet negationem spiritualitatis in Dœo, aut corporeitatis in homine, quia certum est huiusmodi esse entia rationis; sed de negationibus & priuationibus verè & à parte rei subiectatis in entibus realibus, ut est negatio brutalitatis in homine, caloris in aqua, lucis in aëre tenebroso, &c.

CONCLUSIO-

Negationes & priuationes non sunt entia rationis.
Hæc est communior Scotistarum contra aliquos Thomistos, quos sequitur *Suar. disp. 54. Met. sect. 3.* Probat manifeste ex dictis, quia insunt rebus realibus independenter à consideratione, verum est enim dicere quod cæcū nullo intellectu considerante habet priuationem visus, & brutum negationem rationalitatis, ergo non sunt entia rationis.

Respondet Suarez illas non esse entia rationis, ut sunt à parte rei independenter ab intellectu considerante, sed solum ut habent esse ab intellectu.

Contra quia non habent ullum esse ab intellectu, nisi quatenus concipiuntur ab eo ut sunt in se, vel quatenus concipiuntur ab eo per modum entis positivi ipsius à parte rei repugnatis: sed neutro ex his modis sunt, aut sunt entia rationis, quia non est maior ratio quod negatio aut priuatio existens à parte rei fieret aut esset ens rationis per hoc quod conciperentur secundum se, vel modo ipsis repugnat, quam quod Angelus v. g. fieret ens rationis per hoc quod cōciperetur secundum se, vel per modum iuuenis ipsi repugnantem; sed Angelus ex eo quod vlo ex illis modis concipiatur, non sit ens rationis, ergo nec negationes nec priuationes.

Confirmatur quia per hoc quod negationes aut priuationes sic concipiuntur, non desinunt à parte rei existere, ergo non desinunt esse entia realia.

20. *Quod si* aduersarij velint negationes secundum se quidem non esse entia rationis, sed solum reduplicatiue, ut afficiuntur modo entis positivi ipsis repugnantes factemur quidem hoc esse verum, sed non est ad propo-

situm, quia questio non est vtrum negationes cum illo modo sint entia rationis, sed vtrum simpliciter dicendum sit quod sint entia rationis.

Et certe si quæreretur virum homo esset ens rationis, pessimè responderetur affirmatiue, quathuis homo possit concipi modo ipsis repugnante, & vt sic cōceptus reduplicatiue, sit ens rationis, ergo dum quæritur vtrum negationes & priuationes sint entia rationis, male teneatur pars affirmatiue, quamvis possint concipi modo ipsis repugnante, & vt sic concepta sunt entia rationis.

Quod si dicatur dispariatem esse, quia negationes & priuationes non possunt cōcipi nisi modo ipsis repugnante, hoc est per modū entis positivi, hoc omnino falsum est, non enim nisi a ruditoribus sic necessariò concipiuntur; & si id etiā esset verū, non iuaret aduersarios, quoniam tam necessario Angelus pro hoc statu debet concipi per modū corporis; quam negatio per modū positivi, & tamen si quæreretur, Vtrum Angelus esset ens rationis, nemo propterea teneret, partē affirmatiā.

21. *Confirmatur secundo*; quia priuatio à parte rei est principium corporis naturalis in fieri, nec hoc haberet ab intellectu, quia id haberet quamvis intellectus esset impossibilis; Deinde intellectus cognoscit extrema primi principij: quodlibet est, vel non est, etiam ut sunt inter se opposita, ergo non concipit vnum per modum alterius.

Oblivies intelligibilitas est propria passio entis positivi: sed negationes ac priuationes sunt intelligibiles, ergo sunt entia positiva; sed non sunt entia positiva rea-lia, ergo rationis.

Respondet negando maiorem, præsentiū loquendo de Non s[ic] intelligibilitate terminativa, imo si loquamur etiam de la politi-motiu intelligibilitate, hoc est de ea quam habet res, ut intel-ligibilitas motiu intelligibilitate, qua mouet ad sui cognitionem concurrendo efficienter sunt. cum intellectu ad illam, falsa est maior, quia quamvis intellectu nihil possit habere talem intelligibilitatem, quod non gibilitas motiu intelligibilitate, sit positivum, non tamen omne positivum, etiam reale, non est talen habet, ut patet de relationibus; quæ secundum omnes nequeunt mouere ad sui cognitionem; quod sufficiat ad hoc ut intelligibilitas motiu non sit proprietas entis positivi ut sic, nam si esset huius proprietatis, de-beret competere omni enti positivo, ut est euidens.

Quod si Scotus aut ullus alius Doctor, cuius autoritatem negare non placeat, negationes aut priuationes vocet entia, debet explicari sic, ut velit quod sint entia non rigore, prout ens comprehendit solo positiva, sed magis late prout cōprehendit quæcumque intelligibili-sue positiva, sue negativa; si etiam vocet eas quandoque entia rationis, debet intelligi sic, ut velit quod sint entia rationis, non formaliter, sed fundamentaliter, quatenus scilicet præbent intellectu fundatum ex cogitandi entia rationis, modo inferius explicando.

QVÆSTIO IV.

Virum dentur denominaciones extrinsecæ, & an sint entia rationis.

22. *V*thacres melius intelligatur, aduentendū est duplē considerari solere ab authoribus denominationē, vnam intrinsecam, alteram extrinsecā. Denominatio intrinseca est, quæ prouenit à forma, quæ intrinseca reperitur in re denominata, seu in re, quæ denominatur à tali forma: v.g. paries denominatur albus, & illa denominatio competit ipsis ratione albedinis, quæ albedo est forma intrinseca reperta in ipsomet pariete, & propter eam est intrinseca denominatio. Denominatio extrinseca est denominatio proueniens à forma extrinseca, quæ scilicet nō reperitur in ipsam re denominata, sed in alia re ab ipsa distincta, v.g. paries denominatur visus & cognitus, & amatus, quæ denominations competunt ipsis ratione cognitionis, visionis, & amoris, quæ reperuntur non in ipsomet pariete, sed in potentia visiva, intellectu, & voluntu: vnde sunt denominations extrinsecæ.

23. *Itaque denominatio* vocaliter accepta nihil aliud est Quid quā nomine aliquod attributum alii propter formā denomi-natio ab eo significatam respiciente illud, quod sic denominatio vocaliter natura, quæ forma, si sit intrinseca rei denominatæ, vt al-accep-ta beda

bedo est intrinseca parieti, & visio potentiae visuæ, denominatio erit intrinseca: vnde quando dicitur aliquod nomen concretum, seu denominatiū de aliqua re, si aliquis velit seire an denominatio illa sit intrinseca aut extrinseca, debet videre an forma significata per illud nomen, & ratione cuius dicitur de re illa, sit intrinseca vel extrinseca rei, de qua dicitur illud nomen in concreto; & si reperiatur esse ipsi extinseca, dici debet denominatio esse extrinseca: si vero reperiatur esse intrinseca ipsi, dici debet denominatio esse intrinseca.

*Quid
denomi-
natio
realiter
accepta.*

Denominatio vero realiter accepta non est aliud, quam vel forma aliqua aliquo peculiari modo respiciens subiectum, vel subiectum aliquo peculiari modo respectum à forma (perinde est quid dicatur) vnde si forma ita respiciat subiectum ut sit intrinseca, seu intime coniuncta ipsi à parte rei, denominatio erit intrinseca; si vero forma respiciat ita subiectum, vt non sit ipsi intrinsece cōiuncta quoad entitatem suam, licet terminetur ad ipsum, denominatio erit extrinseca. Vno verbo quotiescumque aliquod nomen dicitur de aliquo ad significandum quod aliqua forma sit ipsi intrinseca, tum illud denominatur intrinseca; & hinc quia dicitur partes albus ad significandum quod albus sit inherens ipsi, partes denominatur albus denominatione intrinseca: quod vero dicitur aliquod nomen de aliquo ad significandum quod aliqua forma sit in alio, terminata tamen ad ipsum, denominatio ipsius est extrinseca, & hinc quando dicitur quod partes sit visus, quia per hoc significatur visionem esse in oculo terminatam ad parietem, tanquam ad obiectum per illam visum, denominatio illa est extrinseca.

CONCLVSIO I.

*Dantur
de nomi-
nations
extra-
cœ.*

Dantur 24. *Dantur de facto denominations extrinseca.* Hæc est communissima in omni schola contra paucos Scotistas, qui, vt facilius defendant in obiectis, quæ dicuntur denominari extrinsece, respectus rationis, à quibus denominantur intrinseca, negant denominations extrinsecas contra torrentem Doctorum & contra ipsum Scotum, qui tales concedit in 1. dist. 30. q. 2. n. 12. dist. 32. q. 2. n. 5. & in 3. dist. 19. n. 3. vbi assertum Deum denominari producentem à relatione productionis passiuæ, quæ est in creatura, quæ denominatio sine dubio est extrinseca; & opus ab homine factum denominari humanum ab humanitate, quæ est in homine.

Probatur quia apud omnes hoc nomen *vīsus* dicitur de pariete ex eo quod visio reperiatur in oculo: & quāvis resularet in pariete aliquis respectus ad positionē visioni in oculo, de quo postea; tamen clarum est hoc nomen *vīsus*, non fuisse impositum ad significandum illum respectum sive realis sit, sive rationis, sed potius ad significandum quod aliquis oculus habeat visionem parietis, seu terminatam ad parietem, vt vel ex eo constet quod paucissimi admittant illum respectum, & nulli prorsus præter speculatiuos aliquos, cum tamen vix vīlus sit, qui non cognoscat, quid sit parietem esse vīsum, secundum institutionem; quæ de facto est istius vocis.

25. *Confirmatur primo*, quia nemo dubitat potest, quin posset imponi hoc nomen *cognitus* ad significandum quod paries terminet alicuius cognitionem, seu quod cognitione parietis habetur ab aliquo: sed si sic imponeretur, paries absque dubio denominaretur *cognitus* denominatione extrinseca, ergo saltem possibilis est denominatio extrinseca; sed si sit possibilis, non est neganda de facto, sed potius cum cōiunctiori sententia admittenda, præsternit cum nulla sit ratio, quæ virget oppositum.

Confirmatur secundo, quia certum est visionem quæ est in oculo, terminari ad parietem, & certum est parietem realiter terminare illam visionem: sed visionem sic esse terminatam & parietem eam terminare, est denominatio extrinseca realis: nihil enim intelligitur aliud per denominationem extrinsecam, quam huiusmodi, ergo negari nequit denominatio extrinseca.

Probatur secundo; quia suppositum diuinum denominatur, & est realiter unum naturæ humanæ assumptæ denominatione defumpta ab vnione reali inherente naturæ humanæ; & non ab vnione aliqua reali in se rece-

pta; neque etiam ab vnione rationis, tum quia absurdum est aliquid realiter vñiri per vnionem rationis; tum quia non potest assignari quæ nam causa produceret illam vñionem rationis in Verbo diuino vñito naturæ humanae, de quo fūsus suo loco: ergo datur denominatio extrinseca de facto.

26. *Probatur tertio*, quia quotiescumque aliquid habet denominationem nouam absque illa forma intrinseca noua, à qua prouenire possint istæ denominations extrinsecæ. Probatur minor, quia paries, qui in hoc instanti non terminat similitudinem alterius parietis non existentes, & postea terminat illam similitudinem, existente illo altero pariete, habet de novo hanc denominationem actualiter terminantis illam similitudinem; quam denominationem ante non habuit: sed non habet ullam formam intrinsecam nouam, à qua proueniat illa denominatio, nam licet habeat de novo aliam relationem similitudinis ad alterum parietem terminaram, tamen non habet ab ipsa terminare similitudinem alterius parietis, præsertim in principiis Scoti, omniumque Scotistarum, vt videbimus suo loco agentes de prædicamento relationis: ergo dantur denominations nouæ absque forma intrinseca noua, à qua proueniat, & consequenter dantur denominations extrinsecæ.

Probatur denique per dicenda inferius ostendendo non resultere in obiectis vīsis & cognitionis ullam formam intrinsecam, à qua denominantur vīsa & cognitiones: nam hoc supposito nemo dubitat denominations cogniti & vīsi esse extrinsecas.

27. *Obiicies* pro aduersariis: denominatio formalis proueniens à forma, non est aliud quam communicatio ipsiusmet formæ, sed nulla forma potest communicare aliquid nisi illud, cui inest, ergo non potest denominare aliquid nisi illud, cui inest, & consequenter nequit denominare aliquid extrinseca.

Respondeo primo, distinguendo minorem: nulla forma potest communicare se intrinsece, nisi cui inest, concedo non potest communicate se extrinsece, nisi cui inest, nego minorem & consequentiam.

Respondeo secundo negando maiorem, nam potest denominare extrinsece sine communicatione sui, per hoc solum quod particulari aliqua ratione respiciat aliquid:

Respondeo tertio, distinguendo maiorem: denominatio formalis non est aliud, quam communicatio formæ, hoc est respiciencia, seu ordo formæ ad rem denominatam, concedo maiorem; non est aliud quam communicatio formæ, hoc est coniunctio ipsius intima cum re denominata, nego maiorem, huiusmodi enim coniunctio requiritur solum ad denominationem intrinsecam.

Obiicies secundo: Scotus in 4.d. 13. q. 1. dicit actionem esse in passo, quia alias sequeretur quod passum esset agens, nam forma debet denominare illud in quo est. Sed hic discutitur non esset bonus, si daretur denominatio extrinseca, quia sicut visio denominat extrinsece obiectum vīsum, & non denominat sic potentiam, in qua est: ita actio, quamvis esset in passo, posset denominare causam agentem, quamvis non denominaret sic passum: ergo secundum Scotum non datur denominatio extrinseca.

Responderetur negando minorem: nam quamvis posset forma aliqua dare aliquam denominationem extrinsecam alicui, quā non posset dare suo subiecto, in quo inexisteret; tamē adhuc actio deberet denominare passum agens, si esset in passo, quia quandoquidē sit forma realiter distincta à passione, pertinet enim ad aliud prædicamentū, deberet aliquam denominationem tribuere passo distinctā à denominatione, quam tribueret illi passo; nam vt bene Scotus impossibile est quod aliqua forma sit in aliquo subiecto, & non tribuat ipsi aliquid denominationem: sed nullam aliam denominationem posset tribuere, nisi agentis: ergo talem tribueret passo. Itaque non ex eo quod actio deberet tribuere denominationem agentis passo, si esset in passo quomodoconque, negat Scotus actionem esse

esse in passo; sed ex eo quod esset in passo tanquam forma distincta à passione: ex hoc autem non sequitur quia dentur denominationes extrinsecas à formis, quæ etiam tribuunt denominationes intrinsecas.

C O N C L V S I O II.

Denominations extrinsecæ sunt entia rationis, & sunt realia quanquam sunt denominationes intrinsecas prouidentes à formis realibus intrinsecis. Hæc etiam est communissima contra paucos, qui eam negare videntur in verbis, sed in re ipsa forte non negatur ab ipsis. Probatur quia nihil aliud sunt istæ denominationes, quam formæ reales terminatae ad talia vel talia obiecta: sed istæ formæ sic terminatae sunt à parte rei independenter ab illa consideratione, per quam ipsæmet considerentur, nam quanquam esse cognitionum verbi gratia non sit absque consideratione rei que dicitur cognita, tamen est à parte rei independenter ab illa consideratione terminata ad ipsum esse cognitionum formaliter, ergo istæ denominationes sunt entia vere realia, non vero entia rationis.

29. Verum quidem est, si quis consideraret lapidem v.g. esse cognitionem per cognitionem aliquam inexsistere in se ipso, quod denominatio cogniti, ut sic concepta, esset ens rationis, quia impossibile est, quod sit cognitus per cognitionem in scipio receptam: sed hinc tamen non sequitur, esse cognitionem, seu denominationem extrinsecam villam esse ens rationis, quia quod sic vel sic cōcipiatur, non variat natura ipsius, præterim cum per accidens sit quod sic cōcipiatur, quandoquidem possit optime cōcipi esse cognitionem, non cōsiderando cognitionem esse in ipsam re cognita, sed potius considerando ipsa esse in potentia cognoscente: quod si etiam non posset concepi nisi illo falso & errore modo, non propterea sequetur, quod ipsa secundum se esset ens rationis, vt patet ex fe & ex dictis quæstione præcedenti.

Camerarius p. 1. q. 2. existimat cōcreta illa quæ oriuntur ex formis extrinsecis, v.g. cognitionum, prædicatum, subiectum esse causaliter quidem denominationes extrinsecas & reales, sed formaliter tamen putat eas esse denominationes intrinsecas prouidentes à forma rationis. Verū contra est, quod formaliter loquendo, esse cognitionem nihil aliud dicit quam vel cognitionem esse in aliquo terminata ad obiectum illud quod dicitur cognitionem, vel ipsum obiectum terminare cognitionem alicuius, quod totum est quid reale.

30. Sed obiectio pro Camerario: omnis denominatio & prædictio formalis de inesse, qualis est esse cognitionem, esse prædicatum, esse subiectum, supponit in subiecto, quod denominatur, effectum formalem formæ denominatis, sed effectus formalis nihil est aliud, quæ forma in subiecto, ergo esse cognitionem &c. non est denominatio extrinseca sed intrinseca, & consequenter dicit ens rationis.

Respondeo negando minorem, effectus enim formalis significatus per nomen concretum potest esse aliquando forma in subiecto, & potest esse aliquando forma ad subiectum terminata, & sic est in huiusmodi concretis.

31. **O**biectio secundo pro codem: esse cognitionem est concretum aliquod, sed omne concretum dicit formam & subiectum habens formam, nō autem subiectum & formam ad illud terminata, vt inductione patet, ergo esse cognitionem non est denominatio extrinseca.

Omne concretum non dicit subiectum habens formam.

32. **O**biectio tertio: scibile & cognoscibile sunt relativa ex Philosopho 5. met. text. 10. eo quod sciētia & cognitione referantur ad ipsa, ergo esse cognitionem & voluntum sunt etiā relativa, & consequenter dicit formaliter relationem, quæ est intrinseca subiecto, quod dicitur cognitionem & voluntum: probatur cōsequētia quia est eadem ratio.

Respondeo negando consequētiā cum probatione, quia scibile habet sibi identicā aptitudinē ad terminandam cognitionem, quæ aptitudo est relatio, & sine illa

aptitudine non posset terminare illam; sed res cognita non debet habere aliquid præter suam entitatem & cognitionem ad se terminatam, vnde non debet dicere relationem sibi intrinsecam.

33. **O**biectio quartio: quando quis concipit esse cognitionem vel concipit illud esse in aliquo, vel in nullo, & alicubi vel nullib; non in nullo aut nullib; vt pater; ergo in aliquo & alicubi, & consequenter in re cognita.

Confirmatur, quia esse cognitionem concipitur ad modum accidentis coniuncti suo subiecto, ergo concipitur necessario, vt habens esse in subiecto.

Respondeo: quando quis concipit aliquam rem esse cognitionem ab alio, eum cōcipere re illam quæ cognoscitur alicubi, vbi nimis est, & si sit accidens, esse in alio; si substantia, esse per se; & præterea concipit esse cognitionem in aliquo intellectu ad illam rem terminatam, & nihil aliud præter hoc debet cognoscere. Vnde si esse cognitionem formaliter loquendo dicat cognitionem, concedo, quod qui concipit esse cognitionem formaliter, concipiat illud esse in aliquo, nempe in intellectu cognoscit, sed terminatam tamen ad rem, quæ denominatur cognoscit: si vero esse cognitionem dicat utrumque, & rem scilicet & cognitionem, qui concipit esse cognitionem, concipit illud esse, vbi est & res & cognitionis, si concipiat illud vere prout est: nec in hoc est illa difficultas.

Ad confirmationem Respondeo, negando antecedens, nam qui illud concipit recte, nihil aliud concipit, quam quod cognitionis sit terminata ad rem, quæ dicitur cognita, vel quod res illa terminet cognitionem.

Q V A E S T I O V.

An ad denominationes extrinsecas sequantur necessario entia rationis.

34. **H**æc quæstio, est magis controversia, præterim inter Scotistas, quæm præcedens, & versatur principaliter circa denominationes extrinsecas, desumptas ab actibus vitalibus, vt à visione, intellectu, imaginatione, volitione, &c. vnde sensus est, an quoties oculus videt parietem, intellectus intelligit hominem, voluntas vult bonum, sequatur aut resultet in pariete, homine, bono, & si de similibus, aliquis respectus rationis necessario.

Prima sententia est, quod ad omnem denominationem extrinsecam prouidentem ab intellectu, sequatur in re sic denominata relatio aliqua rationis, non vero ad alias denominationes extrinsecas. Hanc tenet Söcinus 6. Met. q. 18. & Viguerius de anima rationali §. 2. cum quibus videntur conuenire Complutenses hic q. 2. n. 10. dicunt enim quod quando intellectus naturam humanam abstractam à singularibus comparat ad illa, resultet in illa natura habitudo quædam seu relatio rationis terminata ad illa singulatia.

35. **S**econda sententia est, quod non solum ad denominationes extrinsecas prouidentes ab actibus intellectus, sed etiam ad illas, quæ proueniunt à quacunque potentia vitali percipiente obiectum, seu quomodounque tendente vitaliter in illud, resultent in illis obiectis relationes quædā rationis, v.g. quando intellectus cognoscit, aut oculus videt, aut voluntas vult aliquod obiectum, dicitur auctores: huius sententiae resultare in obiectis illis, quæ videntur, cognoscuntur, aut amantur, quosdam respectus rationis, à quibus respectus denominantur illa obiecta vita, cognita, amata; vnde vocant illum respectum, qui ad cognitionem resultat obiecto cogniti, cognitionem passiuam, ad differentiam scilicet cognitionis, quæ est in intellectu, quamque ipsi vocant cognitionem actuam: similiter vocant respectum, qui sequitur ad visionem actuam, quæ est in oculo, visionem passiuam, & respectum qui sequitur ad voluntatem, seu amorem actuam, qui est in voluntate, voluntem, seu amorem passiuum; & eodem modo proportionabiliter discurrent de obiectis aliarum potentiarum vitalium.

Quod si obiectatur ipsis respectus illos, qui sequuntur ad alias potentias, præter intellectum, non posse esse entia rationis, quandoquidem non sicut à ratione.

Respon

Respondent facile se non capere ens rationis pro eo solo, quod sit à ratione, sed pro omni illo, quod non est ens reale: vnde cum prædicti respectus resultantes in obiectis potentiarum quarumcumque vitalium, non sint entia realia, erunt entia rationis.

Hanc sententiam hoc modo explicata tenet Camerarius supra, & quidam Scotistæ in suis manuscriptis, & late impugnat Hurt. d. 19. Met. scđ. 2. suppressis tamen authoribus, qui eam tenent, fortassis quia non inuenit vi-los, quorum opera essent suo tempore impresa.

36. Tertia sententia maxime communis est, non sequi huiusmodi respectus ad actus viros vitales, & consequēter esse volitum, cognitum, visum &c. non dicere formaliter respectus rationis, nisi quatenus vellet intellectus considerare in illis aliquam formam intrinsecam, à qua haberent illam denominationem, quæ consideratio non necessario habetur, quando obiectum cognoscitur, aut videtur, aut amatur.

Duplex esse cog-
nitum.

Antequam nostram statuamus sententiam, pro tollenda omni æquiuocatione, aduentū est duplex posse cōsiderari esse cognitionem in re, quæ cognoscitur, vnum, cuius ratio formalis habetur ab ipsam cognitione, sive actua, quæ est in intellectu cognoscēte, sive passiva, quæ resultat in obiecto, quod cognoscitur, & potest vocari esse cognitioni reduplicatio, hoc est esse affectū cognitione, sicut esse album est esse affectū albedine. Alterū esse cognitionem est esse intentionale, quod habet res, quæ cognoscitur, secundum quod esse intentionale terminat cognitionem, & hoc esse cognitionem vocatur à Scotistis esse diminutum, deque eo agit ipsamet Scot. I. d. 30. q. 2. & d. 35. q. 2n. Differencia autem inter vtrumque esse cognitionem, est quod primum constitutatur formaliter per ipsam cognitionem, & quod non cognoscatur per eandem cognitionem. Secundum vero non constitutitur formaliter per ipsam cognitionem, sed cognoscitur per ipsam. Quando ergo querimus an esse cognitionem sit ens rationis, nō loquimur de illo esse intentionali, quod habet res, quæ cognoscitur, sed de esse cognito, vt dicit formaliter cognitionem: & versus sensus questionis est, an quando cognoscitur res, resultet in re cognita respectus aliquis rationis, à quo respectu denominatur intrinseca & formaliter cognita.

CONCLV SIO I.

Aque debet sequi ad rationis sequi ad omnes actus potentiarum vitalium. Hæc est communior cōtra primam sententiam, & probatur breviter, quia est eadem prorsus ratio, nam si non potest obiectum cognosci per cognitionem, quæ est in cognoscēte, quin sequatur in illo aliquis respectus, non poterit etiam obiectum videri aut amari, quin sequatur aliquis respectus in obiecto viso & amato; & si respectus sequens ad cognitionem in obiecto cognito sit rationis, similiter respectus sequens in obiecto amato erit respectus rationis. Præterea si potest obiectum amari, aut videri absque resultantia alicuius respectus, poterit etiam obiectum cognosci absque tali resultantia; nec credendum est vñlum, qui rem hanc velit leviter confidat, dubitate posse de hoc.

CONCLV SIO II.

Non sequuntur respectus rationis ad cognitionem, qui rem ex natura rei: sed si sequerentur relations rationis ad actus vitales tendentes in obiecta, consequerentur respectus rationis rem ex natura rei, nam reuera aliud consequi rem ex natura rei, non est aliud, quam quod consequatur ipsam alio modo, quam per considerationem illius, quod sic sequitur, v. g. quotiescumque aliquid aduenit parieti absque eo quod consideretur aduenire ipsi, illud sequitur ex natura rei, vnde cum isti respectus sequantur ad actus vitales tendentes in obiecta secundum adversarios, absque eo quod considerentur ab illa potentia, sequitur quod consequantur obiecta ex natura rei; & consequenter quod non sequantur

omnino; aut si sequantur, quod non sint respectus rationis iuxta principia Scotti. Conclusionem præter plures Scotistas in manuscriptis quos sequuntur Merinerus hic quæst. 2. Fuentes questione 2. Log. difficultate secunda, tenent communiter recentiores; & speciatim Hurtadus d. 19. met. scđ. 2. Averfa q. 2. Log. scđ. 2. d. 4. contra autores primas & secundas sententias.

39. Probatur primò contra eos, qui licet admittant huiusmodi respectus resultare in obiectis post cognitionem, negant tamen obiecta denominari ab ipsis cognitione, sed ab ipsam cognitione, que prior est, per denominationem extrinsecam. Probatur inquam contra hos, quia si obiectum denominetur cognitionem, denominatione extrinsecā per ipsam cognitionem, ad nihil prorsus deseruit iste respectus sequens: nullus enim est vñsus, aut effectus eius quam reddere obiectum sic, vel sic cognitum; ergo si non habeat hunc effectum (vt expresse assertur Complutenses supra n. 11. cum non habere) nulla ratione admitti debet necessario resultare, nisi aliquis velit ipsum fingere.

40. Probatur conclusio secunda contra eos qui admittunt illos respectus, vt ab ipsis denominantur obiecta cognita, visa, volita &c. quia etiam si darent isti respectus, non sufficerent ut obiectum diceretur formaliter cognitionem, aut visum &c. ergo non debent ponii. Probatur antecedens, quia nullus respectus sufficit, vt intellectus dicatur formaliter intelligens, aut videns, sed ad hoc necessario debet in ipso ponī qualitas absoluta, vt conceditur ab omnibus, & videbimus in libris de Anima, ergo nullus respectus debet sufficere, vt obiectum dicatur cognitionem.

Cognitio
paucia si
daretur
debetur
include-
re ali-
quid ab-
solutum.

Confirmatur: cognitione actua ultra omnem respectum dicit formam ab solutam, ergo cognitione passiva etiam si detur, præter omnem respectum debet dicere formam absolutam: sed aduersarij non fatentur aliquid absolutum sequi in obiecto cognito, ergo non sequitur aliquid, quod sit cognitione passiva, & consequenter nihil omnino sequitur.

Quod si dicant sufficere ut absolutum, quod importatur per cognitionem, sit in intellectu. Contra: Si sufficit ab hoc ut obiectum vere cognoscatur, quod absolutum, quod principaliter importatur per cognitionem, sit ipsi extrinsecum, & intrinsecum intellectui, ergo sufficit ut respectus omnis, qui importatur per cognitionem, sit extrinsecum, obiecto & consequenter non requiritur vñlus respectus, qui sit intrinsecus ipsi.

41. Probatur tertio cōclusio vniuersaliter contra omnes & simul confirmatur præcedens ratio: Non sunt multiplicanda entia sine necessitate, vt omnes fatentur: sed nō est illa necessitas istorum respectuum rationis, qui sequentur ad actus intellectus, & ceterarum potentiarum vitalium, ergo non debent ponii. Probatur minor, quia tota necessitas eos ponendi est, vt saluetur denominatione cogniti & voluti, seu vt detur aliqua forma, à qua habeatur formaliter ista denominatio; sed absque illis respectibus datur alia forma, à qua posset prouenire, ergo nō est necessitas ponendi istos respectus. Probatur minor, quia ista denominatio potest prouenire à cognitione & volitione, quām vocant actuum; esse enim cognitionem & volitum nihil aliud est quam esse aliquid habens ad se cognitionem, & volitionem terminatam; sed certum est quod hoc formalissime habeatur à cognitione, & volitione extrinsecā obiecto; imo non posset haberi à cognitione aliqua, aut volitione, quæ est obiecto intrinsecā; quia sicut cognitione intrinsecā intellectui non terminatur eo ipso ad intellectum, sed ad obiectum; ita etiam cognitione intrinsecā subiectata in obiecto non terminatur ad obiectum, sed ad intellectum, & consequenter non habetur esse cognitionem aut volitum per cognitionem aut volitionem intrinsecam obiecto, quamvis daretur talis cognitione & volitio.

42. Dices primò, cognitionem, quæ est in cognoscēte, esse formam actuum, & propterea eam non posse tribuere denominationem passiuam, qualem habet illud quod cognoscitur.

Sed contra est, quod relatio creaturæ, quæ est forma

iam

Forma
vna potest tribuere denominacionem actuum & passuum.

passiva, quam esset quicunque respectus resultans in obiecto cognito, quia dat denominationem producendi, tribuit Deo formaliter denominationem actuum productis, ut manifeste asserit *Scot. 1. d. 30. q. 2. num. 12.* ergo similiter cognitio, qua tribuit intellectui denominationem cognitentis actuum, potest tribuere obiecto denominationem cogniti passiue. *Deinde* dicere cognitionem, qua in intellectu, non tribuere utramque denominationem cogniti & cognoscientis, est petere principium, hoc enim est quod est in questione, & quod nos affirmamus. Et probatur manifeste, quia eam tribuere denominationem cognoscientis non est aliud, quam eam esse formam, qua mediante percipit intellectus obiectum, & eam tribuere denominationem cogniti non est aliud quam eam esse formam, per quam cognoscitur obiectum: sed est etiam eam esse formam, per quam percipit intellectus obiectum, & per quam percipitur obiectum, ergo tribuit utramque illam denominationem.

Dices secundo; quemadmodum similitudo, qua est in uno pariete, non denominat alterum parietem similem, qui est terminus ipsius, sed solum istum parietem, in quo subiectur, & propterea ad hoc, ut alter parties denominetur simili, similitudo altera debet in ipso poniti, etiam cognitio, qua est in intellectu, non potest denominare obiectum cognitum, sed necessario altera cognitio passiva debet in ipso ponit, ut sic denominetur.

Sed contra primò, quia similitudo est forma intrinsece tantum denominans, & non extrinsece, & propterea non debet dare denominationem, nisi subiecto, in quo est: sed cognitio est forma extrinsece & intrinsece denominans, & propterea potest dare denominationem intrinsecam subiecto suo & extrinsecam termino. *Deinde;* eadē est ratio propter quam debet poni similitudo in utroq; pariete intrinsece, & propterea si ponatur in uno, debet poni in altero, si non repugnet quod ponatur in utroque: sed non est eadem ratio ponendi & colligendi cognitionem in intellectu & in obiecto cognito, quia intellectus habet virtutem eam producendi, obiectum vero non habet, & consequenter quānam ponatur in intellectu, non tamen debet necessario poni in obiecto.

Rursus, si esset eadem ratio de similitudine ponenda in utroque extremitate, ac de cognitione ponenda in obiecto & intellectu, non sufficeret ponere respectū in obiecto & cognitionem in intellectu, quia esset qualitas absoluta, sed deberet poni qualitas etiam absoluta in obiecto, quemadmodum ponitur talis in intellectu: sed ipsius aduersarij hoc non ponunt, contenti solo respectū: ergo non debent arguere à positione similitudinis in utroque extremitate ad positionem respectū in obiecto in casu nostro. *Praterea* si valeret paritas à similitudine ad hunc respectum, sequeretur quod, quemadmodum, non potest esse similitudo realis in uno extremitate, quin sit etiam alia realis in altero; ita non posset etiam esse cognitionis realis in intellectu, quin daretur alia forma realis in obiecto: sed hoc negant aduersarij, ergo non debent vrgere illam paritatem.

44. Probatur quartu conclusio; si aliquis respectus produceretur in obiecto, quod cognoscitur, esset respectus realis: sed hoc implicat, ut facientur aduersarij, quia non potest fundari respectus realis in Deo, nec in negotiis, aut priuationibus, aut impossibilibus, quia tamen de nouo cognoscuntur, ergo ut aliquid de nouo cognoscatur non est necessarium, ut fundetur in ipso relatione. Probatur sequela majoris, quia omnis respectus, qui producitur à parte rei in aliquo per aliquam causam realem sine fictione, est respectus realis, sed ille respectus produceretur vere à parte rei sine aliqua fictione ab aliqua causa reali, nimirum ab intellectu, ergo, &c.

Respondebunt primò, respectum, qui producitur realiter, esse realem. *Contra:* produci realiter non est aliud quam produci per causam realem absque fictione.

Respondebunt ergo aliter secundò, omnem rem que producitur primario à causa reali esse realem, secus vero, si producatur secundario. *Contra:* respectus reales intrinseci aduenientes, ut similitudinis, & qualitatibus, produ-

cuntur tantū secundario à causa reali, & tamē sunt reales, ergo quod aliquis respectus vel entitas producatur secundario nō impedit quod minus sit realis, si producatur à causa reali absque fictione: & cōsequenter debet colligi ex aliquo alio capite, quod iste respectus non sit realis.

45. Respondebunt tertio; colligi quod non sit realis à posteriori: ex eo scilicet quod producatur in Deo, de nouo, qui tamen non est capax alicuius nouae entitatis realis.

Contra primò, quia si Deus sit capax nouae entitatis rationis, qua entitas resultat in ipso à parte rei independenter à consideratione intellectus considerantis illum respectum in ipso, non est illa ratio cur non esset capax nouae entitatis realis, qua perfectior est, nec videatur esse illa ratio, cur mutabilitas ad formam realem dedecet ipsum, nō vero ad formam rationis, qua sequatur in ipso absque fictione & consideratione intellectus.

Contra secundò, quia si Deus potest realissime cognosci sine relatione reali de nouo, multo magis potest sic cognosci sine relatione noua rationis: absurdum enim videtur quod denomination realis dependeat à forma rationis, ut habeat *Scorus in 2. dist. 4. num. 11.* ergo si cognoscatur à posteriori quod non recipiat relationem realem nouam, dum cognoscitur, debet colligi similiter quod non recipiat relationem nouam rationis.

Confirmatur, quia Deus, ut dixi, realiter cognoscitur, & est realiter cognitus, ergo non est cognitus, per relationem rationis; & consequenter vel à nulla relatione habet denominationem cogniti, vel habet eam à relatione reali.

46. Contra tertiu; ex eo quod relatio cognitionis passiva adueniret de nouo Deo, sequeretur quidem quod non esset relatio realis ex uno capite, quia Deus est incapax talis relationis; ex alio vero capite sequeretur quod esset realis, quia per eam Deus realiter cognoscetur, & quia resultaret in Deo ex natura cognitionis sine illa fictione aut consideratione ad illam relationem terminata: vnde sequeretur quod esset realis, & non esset realis, quod implicat: ergo dicendum est quod non sequatur in ipso talis relatio dum cognoscitur.

Contra quartu; quamuis ex eo quod Deus, & negotiis, ac impossibilis sint incapacia formarū realium, sequatur non resultare in ipsis, dum cognoscuntur, relationes reales; tamen inde non sequitur quin tales respectus producantur in aliis rebus capacibus formarum realium, dum cognoscuntur, aut percipiuntur à potentis vitalibus: ergo saltem in aliis huiusmodi rebus, si resultent illi respectus, deberet dici quod resultent respectus reales & non rationis. Probatur antecedens, quia licet quando natura humana vnitur Verbo diuino, non resultet nec producatur in Verbo diuino unio aliqua realis, quia Verbum diuinum est incapax talis unionis tamen quando vnitur materia formæ, & quodcumque, aliud finitum alteri finito, resultat in quolibet extremo, aut producitur unio realis (maxime in sententia *Scoti*; & admittentium duplēm unionem inter materiam & formam) quia utrumque extremitum tale est capax nouae unionis; ergo quamuis non produceretur respectus nouus realis in Deo, aut aliis obiectis incapacibus eius, dum cognoscuntur; tamen non propterea debet negari quin producatur in aliis obiectis cognitis, quae sunt capacia eius.

47. Respondebunt quartu colligi illos respectus resultantes in obiectis cognitis aut perceptis à potentis vitalibus non esse reales, tum quia producuntur à potentis vitalibus, qua non sunt naturæ producere aliquid reale in aliquo extrinseco, quia sunt potentiae immanentes agentes: tum etiam quia non producuntur eo modo, quo cetera entia realia; cetera enim entia realia producuntur, vel per actionem ad se immediate terminatam, vel pullulant ratione alicuius formæ repertæ in ipsis modis subiecto, in quo sunt hi autem respectus non producuntur per actionem ad se immediatè terminatam, nec pullulant in obiectis ratione formæ in ipsis obiectis repertæ; sed potius ratione formæ repertæ in potentis percipientibus, aut tendentibus in obiecta.

Ex diverso modo producendi non sequitur quia re-
*latio cognitio-
 nis passus
 sit realis.*

Contra primò, quia sicut hi respectus sunt diuersæ rationis ab aliis entibus realibus, ita possent habere diuersum modum producendi ab ipsis, & tamen non propteræ de finerent esse realia, ergo ex diverso modo producendi à ceteris entibus realibus, non sequitur quod non sint entia realia.

Confirmatur, quia relationes intrinsece aduenientes non producunt eo modo, quo cætera entia realia, & tamen non propteræ potest dici quod non sint entia realia; ergo quamvis relationes resultantes in obiecto non producantur eodem modo, quo cætera entia realia, non propteræ debet dici quod non sint entia realia.

Contra secundò, quia producuntur eodem modo generico, quo cætera entia realia, quia producuntur alio modo quam per fictionem aut considerationem intellectus, aut alterius potentia percipientis illa: sed hoc sufficit ad hoc quod quantum ad modum producendi aque dicantur realia ac cætera entia.

Quod producatur effe cognitiū à potentia vitali non impedit realitatē.

48. Contra tertio, quia quod producuntur à potentia vitali, aut quod resultant à formâ extrinsecam suo subiecto, non facit quod non sint realia: non primum, quia si potentia vitalis potest aliquid producere in obiecto reali distincto, & capaci entis realis, & hoc sine fictione aut consideratione rei productæ, non est illa ratio, unde dicatur quod non possit producere aliquid reale in illo, unde vel debet negari quod possit producere aliquid realiter, vel debet cōcedi, quod possit producere aliquid reale, & consequenter debet dici quod non sit potentia ita immater agens, vt non possit aliquid producere in aliquo extrinseco, saltē secundario. Non etiā secundū, quia nulla prorsus est ratio cur respectus sequēs in aliquo subiecto reali p̄serrim capaci entitatis realis, ad positionē forma extrinseca inexistens alicui alteri distincto, modo sequatur sine fictione aut consideratione sui, non si realis, tam bene, quā respectus sequens ad formam intrinsecā, v. g. non est illa ratio cur respectus sequens in pariete ad positionē visionis in oculo non sit realis tam bene, quam respectus sequens in eodē pariete ad positionē albedinis in ipso: quid enim facit ad propositum, quod forma, ad quam sequitur, sit extrinseca aut intrinseca?

Conformat. quia dependētia ab extrinseca forma non potest impedire illam realitatem, nam ipsa relatio similitudinis non resultat in albo absque dependētia ab albedine extrinseca alterius albi, & tamen illa relatio est realis.

49. Per hoc patet male probari à Camerario quod respectus sequentes ad actus vitales non sint reales, quia scilicet etiā sint extra animam, tamen non sunt realiter extrema, & ideo non sunt realiter, quia producuntur à causa, quā non habet virtutem producendi entis realis. Nam, vt iam dixi, si operationes illæ vitales habent virtutē producendi aliquid non fictum, profecto nihil impedit quominus dicantur habere virtutem producendi alicuius entis realis: nec Camerarius, aut alius poterit facile oppositum ostendere, quamvis dicat id facile posse ostendi; quod tamen mirum est ipsummet non fecisse, cum tota doctrina ipsius ab eo dependeat.

Conformat. cōtra ipsum specialiter: ipse dicit occasionē dari nobis colligēdi quod ad actus vitales sequantur aliqui respectus ex natura rei, quia videmus agētia naturalia producere proprietates naturales in subiectis distinctis: sed illæ proprietates sūt entia realia: ergo potius debet colligi quod illi respectus cōsunt reales quā rationis.

Dices cum ipso, non debere nos iudicare quod sunt reales, quia non animaduertimus illas afficere illas res realiter. *Contra* si aduertimus illas afficere subiecta vlo modo absque fictione, eo ipso aduertimus illas afficere illa realiter. Deinde si non aduertamus illas afficere subiecta realiter, sane non aduertimus illas ea afficere vlo modo, neque ex eo quod videamus aliquas causas naturales producere aliquid in patientibus & subiectis à se distinctis, habemus sufficientem occasionem iudicandi quod operationes vitales producunt aliquid in obiectis suis: quā enim necessitas est quod, si talis facultas sit in aliis entibus, debeat etiam esse in his actibus?

50. Respondebunt quinto, optime colligi quod respectus

sequens in obiecto cognito ad cognitionē non sit realis, quia subiectatur in re cognita, non secundum esse reale ipsum, sed secundum esse intentionale, quod esse intentionale non est esse reale sed rationis aut diminutum, vt patet ex eo quod possit haberis istud esse intentionale, destructa re intellecta aut nullo modo producta quoad esse realis existentia. Hoc mihi videtur potissimum fundatum, quo mediante possit ostendi quod respectus subiectatus in re cognita non sit realis.

Contra tamen primò, quia licet respectus resultantes in rebus cognitis abstractiū propter rationem iam dictam non possint esse reales, quia subiectantur in re secundum esse intentionale, quod esse non est reale, non tamen inde sequitur, quin respectus resultantes in rebus intuitiū cogniti, & perceptis à sensibus externis sint reales, quia illi respectus subiectantur in re secundum esse proprium reale eius, & non secundum esse intentionale: sed hoc sufficit nobis, tum quia ex aduersariis plurimi dicunt, ad operationes potentiarum omnium vitaliū sequi respectus rationis & non reales; tum quia sic argumentari possumus: obiecta cognitionum intuitiū & potentiarū externarū percipiuntur absque vlo respectu vel reali vel rationis, ergo & obiecta cognita cognitione abstractiū sic cognoscuntur absq; tali respectu, & consequenter vera est conclusio nostra vniuersaliter. Probatur antecedens: quia, si esset aliquis respectus productus in illis obiectis, esset respectus realis, quia non potest ostendi propter discursum hucusque factum, cur non esset realis: sed ipsimet aduersarij negant resultare in illis respectum realem, ergo nullus respectus resultat in ipsis, & consequenter illa percipiuntur absque vlo respectu vel reali vel rationis.

51. Contra secundò. quia licet res secundum esse intentionale non habeat realitatem sufficientem ad exercendas operationes suas physicas, tamē habet realitatem sufficientem ad hoc vt distinguatur cōtra ens rationis stricte acceptum, cui scilicet repugnat realis existentia, quādū quidem res illa, quā habet illud esse intentionale, possit ad existere realiter a parte rei: sed non est illa ratio, cur illa realitas non sufficiat ipsi ad fundandum relationē realem, si possit recipere villam relationem absque fictione intellectus, ergo ratio assignata in responsione non est sufficiens ad ostendendum quod relatio subiectata in re cognita, etiam abstractiū, non sit realis. Addit fortassis illud esse intentionale, quod habet res cognita abstractiū, non esse aliud quam esse speciei impressæ obiectiū. *Quid est* ut representans rem intellectam; quod si hoc est verum, *secundò* le sufficie fūndandum respectū realem.

52. Probatur quinto conclusio, & simul cōfirmatur præcedens probatio: si quis dicet relationē similitudinis inter duos parietes simul existentes esse relationē rationis, non posset concordare in aduersariorum sententia, posset autē in nostra: ergo cum sit absurdū, quod illa relatio similitudinis si detur, de quo aliās non sit realis, potius est amplectēda nostra sententia quā aduersa. Probatur sequela, quia non posset impugnari, qui ita diceret, nisi per hoc, quod illa similitudo sit in subiecto reali, & terminata ad terminū realē, sequarurque ex natura rei absque fictione aut consideratione vlliū potentiā cōsiderantis ipsam esse: sed hoc principiū impugnandi secundum aduersarios non sufficeret, quandoquidem ipsi admittant respectum subiectatum in pariete reali, & terminatum ad oculum realē videntē, & resultantem absque villa fictione aut consideratione potentia vlliū ad ipsum terminata, non esse realem sed rationis. In nostra autem sententia, qui assertimus huiusmodi respectū, si daretur in obiecto viso, esse realem, valeret illud principiū: ergo qui diceret similitudinem esse relationem rationis posset impugnari in nostra sententia, non vero in aduersa.

53. Dices, secundum aduersarios posse impugnari id dicentem ex eo, quid illa similitudo produceretur independenter à consideratione aut operatione potentia vitalis: entia autem rationis non possunt sic produci.

Contra:

Disput. I. Quæst. V.

39

Contra:ptudi per considerationem aut operationem potētiae vitalis, non facit ut aliquid sit ens rationis, nisi consideratio tendat in ipsum tanquam in obiectum, aut nisi in illo in quod sic tendit & non habeat aliud esse quam in consideratione, ut manifeste patet ex eo quod habitus intellectuales producuntur per cōsiderationem.

Contra secundum: si respectus productus per potentias vitales sit rationis & non realis, quando producitur ab illis absque fictione aut consideratione ipsiusmet, cur respectus similitudinis productus à pariore in se, mediāte albedine, non est rationis? aut si respectus similitudinis sit realis, cur respectus ille productus à potentis vitalibus non est realis, præserrim cum respectus ille similitudinis habeat dependentiam ab extrinseco, nimirū à termino, non minus quam respectus productus in pariete viso habet dependentiam ab extrinseca visione.

Dices denique, posse conuinci sic opinantē autoritate Aristotelis, qui ad respectum realem solum exigit extrema realia cum ratione fundandi reali inexistente ipsis extremitatibus. *Contra* quia quid si negaretur autoritas Aristotelis in hoc sicut in multis aliis: deberet cerere adduci ratio, qualem non habent aduersarij.

Contra secundum quia illa sententia Aristotelis fundatur in hoc, quod tales respectus non producuntur per fictionem, nec considerationem sui; unde si concederetur aliquid productum sine fictione aut consideratione sui, esse posse quid rationis, ut concedunt aduersarij, sententia Aristotelis carceret fundamento, quod non est cūrribus eius autoritatem admittendum.

Solutio obiectuum.

Explicatur Scotus quantum videntur dicere quod esse cognitum & voluntum sit ens rationis.

54. *Vi solvantur obiectua*, quæ adduci possent contra prædicta ex autoritate Scoti, qui variis locis vocat esse voluntum & cognitum entia rationis, aduertendum est: ipsum duobus modis posse explicari, uno modo quod non loquatur de esse volito aut cognito reduplicative, quasi vellit ipsam volitionem aut cognitionem, quam dicunt formaliter res volite & cognitæ reduplicative loquendo, hoc est, ut afficiuntur volitione aut cognitione, esse entia rationis, sed quod loquatur portius de esse intentionalí, quod habent res, quæ cognoscuntur abstractive, quod esse intentionale est esse rationis late acceptum, & potest vocari esse cognitum specificatiue loquendo ad differentiam esse cogniti reduplicative loquendo. Hoc modo explicat ipsum *Merinerus*, & sine dubio *Scotus* sape loquitur de hoc esse cognito, nec facit villo modo contra nostram conclusionem.

Alio modo potest intelligi Scotus loqui de esse cognito, & volito etiam reduplicative loquendo ut dicit, scilicet ipsam cognitionem & volitionem, non tamen ita ut velit illam cognitionem & volitionem, à qua habent esse cognita & volita à parte rei, esse ens rationis, aut à parte rei resultare respectum aliquem rationis in illis obiectis ad positionem ipsiusmet cognitionis & volitionis; sed quod velit illud esse cognitum & volitum esse ens rationis, non prout haberet esse à parte rei, sed prout solet intelligi communiter ista denominatio cogniti aut voliti, nimirū ut proueniens à forma intrinseca: nam certum est quod esse voluntum hoc modo, & cognitum, & visum, sit ens rationis; nec hoc negamus in conclusione nostra. An autem possit considerari esse voluntum ab intellectu alio modo quam hoc modo, est controversia inter *Suarem* & *Vasquem*, hic enim afferit non posse illas denominaciones alios modo concipi; ille dicit posse, & hoc mihi longe probabilius est; cum enim cognoscimus pariter denominari visum & cognitum per denominationem extrinsecā, desumpta à cognitione & visione, aut per hoc quod præcise terminent illā visionē, profecto non intelliguntur denominari à forma aliqua intrinseca, alias intelligentur simul denominari intrinsece & extrinsece, quod est absurdum.

55. *Itaque se obiciatur* quod Scotus vocet esse cognitum & voluntum entia rationis, & cōsequenter quod falsa sit nostra cōclusio, aut contra Scotum. *Responseri* potest in forma distinguendo antecedens, vel iuxta primā explicationem hoc modo: vocat esse cognitum & voluntum spe-

cificatiue, hoc est illud esse quod habent res cognitæ & volitæ in intellectu & voluntate, entia rationis, trāleat; vocat esse cognitum & voluntum formaliter & reduplicative, prout dicunt cognitionem & volitionem sive actiūam sive passiuā, à qua denominatur formaliter cognita & volita, entia rationis, nego antecedens ac consequentiā. Vel iuxta secundā explicationem hoc modo: vocat esse cognitum & voluntum à parte rei, nego antecedens; prout solent sēpē cognosci per modū denominationū intrinsecarum, concedo antecedens, & nego consequentiā.

Potest etiam explicari alio modo dicendo quod vocet *Tertia explicatio Scoti* esse cognitionem & voluntum entia rationis, non quod talia sint formaliter, sed quod talia sint fundamentaliter, quatenus scilicet præbent intellectui fundamentum excogitandi entia rationis formaliter; quæ explicatio non debet videri dura, quandoquidem adhiberi solcat paliū in Theologia locutionibus sanctorum Patrum & Conciliorum, & in Philosophia variis locis Philosophi, & speciatim illi dicto ipsius; *Generatio unius est corruptio alterius*, quod in sensu formalis est falsum, & verum in sensu causali, ut suo loco dicetur.

Potest quarto modo explicari *Scotus* & antiqui, nimirum sic, ut cum dicunt obiecta habere esse cognita & voluntaria & visa à respectu rationis, nihil aliud velint quā, quod non sit aliqua forma intrinseca à qua habent tales denominations præter respectum aliquem rationis, quem potest in ipsis singere intellectus, quoties habent illas denominations. Itaque sensu istius modi loquendi non est quod habeat esse cognita & volita realissime à forma reali extrinseca cognitionis, & volitionis, aut quod habeant illam denominationem necessariò à forma intrinseca rationis, sed quod non habeat illam denominationem ab illa forma intrinseca, nisi à forma rationis, quād cōsideratur ab intellectu denominata intrinsece.

56. *Potest denique* aliter explicari, & fortassis magis de mente ipsius & antiquorum omnium qui loquuntur de *Quinta explicatio Scoti* entibus rationis, & dicunt Logicam & Grammaticam agere de entibus rationis, & Sacraenta formaliter, & actus liberos ac decreta Dei, & signa ad placitum; & esse volita, & cognita, & comparata, ac similia, dicere respectus rationis: quandoquidē enim omnia huiusmodi dicant dependentiam ab aliquo extrinseco, nec habeant esse talia formaliter ab aliqua forma intrinseca; vt commodius de ipsis philosopharentur, singebat in illis alias formas intrinsecas, à quibus haberet illas denominations, & discurrebat de illis, ac si à tali forma sic denominaretur, & ut sic denominata definiebat, describēbat, & diuidebat illa & supponebat consequenter illas sciētias, quæ ageret de ipsis ut sic agere de entibus rationis, quia reuera illa forma intrinseca quā singebat in illis, est ens rationis, quia est ens mere fictiū ab intellectu.

Et ne videatur hic modus explicandi durus, qui sane satiis accōmodus & facilis mihi videtur, oportet aduerte re quod hac ipsa ætate sēpissime ad explicandas res obfuscas etiam similis fictione: quādo enim volumus declarare aliquā rationē formalē vñā, supponimus sēpissime alterā rationē formalē, quæ reuera identificatur illi, non esse coniunctā cum illa, sed omnino separatā, non quod ita sit, sed ut eo supposito facilius percipi possit propria natura istius formalitatis, quā explicare volumus: certum autē est quod illa formalitas cōsiderata ut non coniuncta formaliter cum aliqua formalitate illa, quæ reuera identificatur illi, sit ens rationis; & quod possit dici, quod sciētia, quæ ut sic traderetur de illa, sic sciētia rationis: sic ad probandum quod æternitas Dei sit distincta rationis formalis ab omnisciētia, supponimus quod etiam per impossibile Deus non esset æternus, esset tamen omniscius, quia etiam cōsideraretur ut nō existens nisi vñico instanti, suppositis ceteris perfectionibus haber sufficiens principiū omnia sciēdi: Deus autem sic consideratus formaliter est ens rationis.

57. *Itaque existimō* antiquos Doctores propter ea dixisse quod esse cognitum, & voluntum, & cetera supradicta denominata, essent entia rationis formaliter, nō quod reuera non haberet illas denominations realiter absque

D 2 vñō

vlo respectu rationis, aut quod vlo modo requireretur necessario resultantia entis rationis ad hoc vt haberent istas denominations, sed quod, vt dixi, claritatis maioris causa supponabant & hingebant concorditer inter se quod haberent illas denominations à respectibus rationis; & quia illa suppositio erat communiter accepta absolute, absq; limitatione, vel restrictione, vel explicacione vlla, vocabant illa entia rationis, & tanquā de talibus agebant de illis, existimātes quod nemo esset, qui nō cognosceret, quo sensu id intelligebant. Successu vero temporis, quia reperiebatur in ipiorū libris illa absoluta mentio entium rationis; & non aduerterebatur quo sensu illud intelligendum esset, plurimi sic intelligebant illos, vt reuera existimatēt ad illas denominations necessario requiri istos respectus rationis, quod tamen & in re falso est, & prater intentum antiquorum Doctorum.

Ratio vero hoc modo explicandi Scoti & Doctores antiquos desumenda est ex principiis nostra conclusiōnis; quod si cui hæ explications non placuerint, soluat nostra fundamenta, & teneat oppositum conclusionis; ac intelligat antiquos in ipso rigore quo loquuntur.

58. *Obiectus secundus:* nisi admittantur huiusmodi respectus resultare, dabitur transitus à contradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione facta in re quæ ita transit, sed hoc est impossibile, ergo dantur tales respectus. Probatur maior, quia paries transit de non viso ad esse visum, & de non cognito ad cognitum sine vlla mutatione sui, nisi admittantur tales respectus, neque enim mutatur ad yllam aliam formā quando sic transit.

Respondeatur negando minorem, quamvis enim impossibile sit quod res aliqua, præsertim finita ac limitata, possit transire de contradictorio ad contradictorium, aut de uno statu ad aliud statum absque aliqua mutatione; non tamen requiritur quod illa mutatio fiat intrinsece in re sic transiente, sed sufficit quod fiat vel intrinsece in illa, vel in alio aliquo extrinseco. Itaque in proposito, quando paries transit de non viso ad visum, fit mutatione noua in vidente ad visionem terminatam ad parietē, & illa mutatio sufficit, vt paries transeat de non viso ad visum, sine receptione aliquius formæ in scipso.

Potest aliquid transire de contradictorio ad contradictorium absque mutatione intrinseca.

59. *Quod autem* possit esse huiusmodi trāitus à contradictorio ad contradictoriū sine forma intrinseca à qua formaliter fieret, potest clarissime ostendi, præsertim in principiis nostra scholæ; quia paries albus transit de nō terminante relationem similitudinis ad esse terminans illā relationē, quando scilicet de novo producitur alius paries sine vlla forma noua intrinseca, à qua formaliter denominetur sic trāsire; quamvis enim recipiat tum alia similitudinem nouā, non tamen ab illa formaliter habet terminare alteram similitudinem correlatiuā; & in ipso met casu nostro paries, qui iam non terminabat visionē realē oculi, postea terminat illā sine vlla forma, à qua competat ipsi formaliter illam terminare; nam quāvis admitteretur recipere respectum rationis, tamen non haberet ab illo formaliter terminare visionem realē.

Confirmatur responsio, quia non est magis absurdum quod aliquid transcat de uno esse ad aliud esse oppositū, seu de contradictorio ad contradictorium sine forma intrinseca noua, quam quod trāseat de non esse realiter tale ad esse realiter tale, absque forma intrinseca reali noua; sed paries transit de non esse realiter viso ad esse realiter visum sine forma intrinseca reali secundum aduersarios, ergo potest absolute transire de non esse tali ad esse tale sine forma intrinseca.

60. *Obiectus tertio:* non potest esse denominatio noua absq; forma aliqua noua, à qua proueniat, siue illa forma sit in re denominata, siue extra ipsam, quia denominatio illa noua debet habere aliquam causam, alias non est, vt est evidens: sed possent dari denominations nouæ absque vlla forma noua, nisi admittantur predicti respectus rationis, ergo necessariò sunt admittendi. Probatur minor primo, quia Deus potest de novo constitutre Petrum dominum totius mundi, absque productione ullius éxitatis realis nouæ, ergo si tum nō resultet in Petro aut aliquo alio respectus rationis de nouo, dabi-

tur denominatio noua absque vlla forma noua. Probatur secundò eadem minor, quia D̄vs potest dimittere Petro pœnam, quam deberet luere propter peccatum absque productione ullius realis, ita vt Petrus qui ante deberet solvere tantam pœnam, iam non debeat solvere illam. Item posset absque productione ullius formæ realis efficere, vt gratia habitualis, quæ de facto est deletiuā peccati, non sit deletiuā peccati, præsertim in sententia Scotti. Item D̄vs posset velle producere alium mundum absque vlla forma reali, à qua haberet illam denominationem volentis producere alium mundum; ergo, nisi admittantur respectus rationis, possunt aduenire nouæ denominations absque formis ullis, à quibus prouenient.

Respondeatur primò: has difficultates esse Theologicas, & quidem difficillimas, & propterea harum solutionem Theologia relinquendam.

61. *Respondeo secundò:* eas non solui per entia rationis prædicta, quæ propterea non sunt admittenda propter has difficultates; quamvis alia entia rationis admittantur propter illas: probatur antecedens, quia vt suppono ex aduersariorum doctrina, ens rationis est terminus secundarius potentie, à qua producitur, & nū quam fit quin illa potentia habeat effectum aliquem realem, quem primario producit, & ad quem sequitur secundario ens rationis: ergo vt de nouo producatur ens rationis, debet de nouo produci aliquid reale: sed in prædictis exemplis non potest assignari aliquid reale nouum, vt satentur aduersarij, ergo non potest assignari aliquid rationis nouum: quod si possit assignari aliquid reale, à quo possint prouenire entia rationis noua, tolluntur omnes difficultates illæ quia facile respondebimus posse ab illo reali oriri nouam denominationem tam bene, quam nouum ens rationis.

Confirmatur hoc: quia prædictæ denominations nouæ sūt denominations reales, vere enim & realiter dimitteretur Petro peccatum, & realiter constitueretur dominus vniuersi, vere & realiter gratia deleret peccatum: ergo non sufficeret ens rationis aliquod ad dandas illas denominations: ergo deberet aliquid aliud reale assignari; illud autē se solo sufficeret sine ente rationis.

62. *Respondeo tertio:* distinguendo maiorem: non potest denominatio noua prouenire absque forma noua, quādo illa denominatio prouenit à causa infinita & illimitata, nego; & quando prouenit à causa limitata & finita, concedo: pro quo adverte, Denim per volitionem suam realem aeternam posse velle, vt Petrus esset dominus mundi pro hodierno die, & in tali casu Petrus, qui nō esset dominus mundi ante hodiernum diem, subito ac veniret hodiernus dies, fieret dominus mundi per denominationem extrinsecā desumptam à volitione diuina, quæ fuit ab æterno. Similiter Deus, sicut voluit per volitionem suam aeternam, quod de facto gratia habitualis deleret peccatum, ita posset velle, vt non deleret vñquā, & posset etiam velle, vt non deleret heri, & vt deleret hodie; vnde gratia de non delente fieret delens per denominationem desumptam à volitione æterna. Similiter posset Deus per eandem suam volitionem aeternam ordinare Petrum ad pœnam hodie, qui non erat ordinatus heri, & Petrus fieret de non ordinato ordinatus per denominationē desumptam ab illa volitione aeterna Dei. Denique per eandem volitionem aeternam, quā haberet de facto potuit velle creare alium mundum, & si hoc voluisse, haberet denominationem id volentis à sua volitione, quæ de facto est, à qua tamen de facto huiusmodi denominationem non habet, quia de facto per eam id non voluit. Itaque quidquid potest creature per diuersas volitiones, siue simul, siue successivæ facere, hoc potest Deus infinitus per vnicam volitionem suam infinitam. Hæc solutio melius intelligetur in Theologia.

63. *Obiectus quartus:* Vox homo, quæ ex sua natura non est significativa naturæ humanæ potius quā equina, per hoc quod ordinatur à voluntate humana ad significandam naturam humanam, habet esse significatiū ipsius; sed nihil est, à quo posset habere hanc denominationē,

præter

Ens rationis
nequit
de nouo
produc
aliquis
aliquo
reali
nouo.

Denomi
natio
noua po
tent pro
venire à
forma il
limitata
antiqua.

præter ens rationis resultant ad actum voluntatis ordinantis ipsum; ergo.

Respondeo negando minorem, habet enim illam denominationem ab ipso actu voluntatis ordinantis.

Dices illum actum iam non existere, ergo non potest ista denominatio prouenire iam ab eo.

Respondeo retorquendo argumentum iste actus iam non est, ergo non potest esse ens rationis proueniens ab eo: probatur consequentia, quia ens rationis dependet in esse & conseruari ab illo actu.

Quod si dicas illum respectum existere moraliter; nos similiter dicere poterimus, quod actus ille voluntatis, quo instituebatur, existat moraliter; & reuera ita est, nam homines ita apprehendunt illam vocem esse institutam ad significandum ac si de facto existeret illa volitio, quod est moraliter existere illam volitionem.

Respondeo secundo, ad hoc ut vox illa sit semper significativa, sufficere quod aliquando fuerit instituta & ordinata ad hoc: quod non fuerit retractata ab illa significazione. Et quod dico de voce illa, intelligo de ceteris vocibus significatiuis ex instituto, & de aliis similibus, nec requiritur quod actu existat illa forma, per quam instituebatur vox ad habendam illam significacionem.

64. *Obiectio quinto*: Respectus, quem dicit generatio ad non esse formam, que producitur per ipsam, non est respectus realis, cum eius terminus non sit quid reale, ergo est rationis: probatur consequentia, quia non datur aliud quod positivum quod non sit ens reale, vel rationis.

Respondeo distinguendo maiorem: non est realis, prout respectus realis opponitur respectui rationis, neque non est realis, prout solum iste respectus dicitur realis, cuius extrema sunt realia, concedo antecedens. Itaque aduentum est esse tria genera respectuum realium, quorum quolibet opponitur enti rationis: unum est eorum, quorum non solum fundamentum, sed terminus etiam est reale positivum, & tales sunt respectus similitudinis, aequalitatis; aliud eorum, quorum fundamentum est positivum quid, & reale, sed terminus, licet sit quid reale, non tamen est quid positivum & talis est omnis respectus, qui terminatur ad negationes & priuationes: tertium denique genus est eorum, quorum fundamentum est quid reale positivum actu existens, terminus tamen est quid reale possibile non actu existens, & talis est respectus, quem dicit intellectus cognoscens Antichristum ad ipsum.

Non disitulo modo, utrum dentur omnes hi respectus, de hoc enim alias agemus; sed contendo, si dentur ab aliquo, fictione intellectus, omnes esse reales & nullum rationis: & sane Scotorum admittit duo genera relationum expresse, unum eorum, quorum fundamentum, & terminus actualiter existunt, alterum eorum, quorum fundamentum solum existit actualiter.

65. *Obiectio sexto*. Causalitas finis est respectus, sed non est realis; ergo est rationis: probatur minor, tu quia finis non est causa realiter, sed tantum metaphorice causans, ut suppono ex Physica: tum eris quia finis non causal secundum esse reale, potest enim caufer, etiam si non existat, ergo causalitas ipsius non debet esse realis, quia nulla forma fundata in aliquo subiecto potest habere maiorem realitatem, quam suum fundamentum.

Respondeo, si finis habeat causalitatem propriam distingit a se, & a causalitate ceterarum causarum, quod in Physica examinabimus, concedendo maiorem, & negando minorem: ad cuius probationem dicendum est finem non caufer realiter, hoc est secundum existentiam propriam suam realem, bene tam caufer realiter secundum esse intentionale, & hoc est quod intelligitur per causationem metaphoricam. Si vero finis non habet causalitatem a se, aut a causalitate aliarum causarum distingit, negandum est maioris suppositum, nimirum quod finis habeat causalitatem subiectatam in se.

Q V A E S T I O VI.

Quanam sint causa eius rationis.

66. *S*upponimus dari quatuor genera causarum, causam scilicet finalem, propter quam res fit, ut ambulatio

habet pro causa sanitatem, quando in ordine ad sanitatem procurandam quis ambulat; causam efficientem, à qua res fit, ut ambulatio habet pro causa hominem, qui se mouet dum ambulat; causam materialē, quae est vel illa, ex qua res componitur tanquam ex parte perfectibili, ut homo componitur ex corpore, quod properterea est causa materialis ipsius, vel subiectum, in quo recipitur res facta, ut homo est causa materialis ambulationis; causam denique formalē, quae est altera pars perfectiva, ex qua aliqua res fit, & per quam distinguitur ab aliis rebus, ut homo componitur ex anima, quae properterea est causa formalis ipsius: quādō autē res, quae dicitur fieri aut produci, est forma non composita est parte materiali & formalis, ut est ambulatio, & calor, & anima rationalis, & huiusmodi, non est necesse ut habeant causam formalē physicam, quamvis semper huiusmodi etiam habeant causam formalem metaphysicam, ut quae est ultima differentia eorum, qua ab aliis rebus distinguntur: sed de his causis suo proprio loco, secundo Physicorum per se agetur; sufficit proposito huius loci hæc imperfæcta cognitione eorum.

Prima sententia est ens rationis habere quidem causam efficientem, sed non habere ceteras causas, & præsentim non habere causam finalem: Ita *Suar. disput. 5. q. Met. sect. 2.*

Secunda sententia negat ens rationis habere causam efficientem: ita *Gabriel 2. d. 1. q. 1. dub. 4. Hervamus de secundis intentionibus, & Soncinas 6. Met. q. 18.*

Tertia sententia, quae est communior, est ipsum habere quatuor praedictas causas, cum proportione ad ens reale. In rei tamen veritate vix potest esse hic alia quæstio quam de nomine, nam quod in re assertur ab adserentibus eni rationis quatuor causarum genera non potest negari ab aliis, qui coedunt dati vlo modo ens rationis; in quæstione autem de nomine melius est loqui cum multis. Vnde sit.

C O N C L V S I O.

67. *Ens rationis* habet quatuor genera causarum suo modo concurrens ad ipsius productionem. Hæc est communis rationis cum terra sententia, & colligi potest ex *Scoto i. d. 3. q. Probatur breuiter*, quia dum intelligitur ab intellectu chymera aliqua v.g. compositum aliquod per se vnu ex homine & equo, illud compositum recipit esse intentionale ab intellectu non minus quam cetera entia, quae intelliguntur ergo illa chymera habet pro causa efficienti intellectum dantem ipsi illud esse intentionale; neque enim aliud intelligimus per causam efficientem entis rationis, quam illud, quod dat ipsi esse intentionale, seu quod cognoscit ipsum. Rursus habet causam finalem, quia intellectus dum intelligit ipsum, habet aliquem finem, & idem est finis effectus ac efficientis; eff. etus enim productus ab efficiente ordinatur ab ipso ad suum finem, aut saltem ab alia causa applicante efficientem ad productionem effectus.

Præterea habet illa chymera pro causa materiali illam partem, quæ consideratur ab intellectu, tanquam perfectibilis ab alia parte, & pro causa formalis alteram partem, quæ consideratur ut perfectiva alterius partis. Quod si ens rationis non sit quid compositum ex partibus huiusmodi, sed forma simplex facta, seu impossibilis realiter, ut si consideretur cognitione passiva aliqua intrinseca recepta in obiecto cognito, à qua obiectum habet esse cognitionem formaliter, illud ens rationis habebit pro causa efficienti dante ipsi esse intentionale, intellectum pro causa materiali in qua obiectum, in quo consideratur ista cognitione passiva impossibilis; pro causa formalis metaphysicæ, differentiam suam metaphysicam, qua ab aliis entibus distinguitur; & pro finali denique finem causaliter, seu applicantis illam hic & nunc.

68. *Obiectio* fundamentalis primæ sententiae ens rationis, cum non sit quid reale, non potest ex se ordinari ad aliquem finem, nec causari à causis non cognitis quales sunt homo & brutum, ex quibus componitur chymera.

Respondeatur ex dictis, quamvis ex se non ordinaretur ad aliquem finem, ordinari tamen ad finem ab efficiente, quod sufficit: & quamvis causa non cognitus non possit

D 3 prodix

producere efficienter ens rationis, possunt tamen materialiter & formaliter per hoc quod possunt considerari ut partes intrinsecæ ipsius.

Obiicitur secundū fundamentum secundæ sententiae: effectus debet habere proportionem cum causa efficiēti, ergo ens rationis non potest habere causam realem efficientem, quia cum tali nequit habere proportionem: sed aliam causam efficientem nequit habere, quam realem: ergo nullam habet causam efficientem.

Quām propo-
portionem cum causa quantum ad hoc, quod sit produc-
tibilis à causa, & quod causa sit productiva ipsius, con-
cedo antecedens, quātū ad hoc quod si effectus sit quid
rationis seu impossibilis realiter, causa debet esse talis;
nego antecedēs: quemadmodum enim intellectus potest
dare esse intēctionale Antichristo dum intelligit ipsum,
licet Antichristus non existat realiter, prout existit intel-
lectus, ita etiam potest dare esse intentionale alicui im-
possibili, licet illud impossibile non existat realiter, nec
possit existere, sicut existit intellectus. Itaque illa propor-
tio inter effectum, & causam quam prætendit obiectio,
solum debet adesse inter effectum, qui realiter produci-
tur & causam, non inter effectum, qui producitur intentionaliter.

69. Obiicies præterea. Si intellectus efficiet ens rationis,
maxime cognoscendo illud, sed sic non potest ipsum effi-
cere, ergo nequit effici ab intellectu: probatum minor,
quia sequeretur dati plures causas adequatas eiusdem ef-
fectus, quod supponendū est ex Philosophia esse falso,
maxime in sententia Scoti: probatur sequela, quia illud
ipsum ens rationis, quod cognoscitur ab uno, simul po-
test cognosci ab alio, & semper cognoscitur à Deo, sed
habet esse suum adæquate à qualibet cognoscēte ipsum,
ergo haberet esse suum adæquate à pluribus causis.

Esse in-
téctionale
potest
haberi à
pluribus
causis
causis
causis.
Respondeatur breuiter negando minorem, & ad eius pro-
positionem dicēdo, quod idē possit habere esse suum intē-
ctionale à pluribus causis simul, quia simul potest cognos-
ci à pluribus, vt de ipsis entibus realibus est manifestum,
nec id est absurdum, aut contra principia Scoti, qui solū
negat idem posse effici à pluribus causis adæquatis quoad
esse existentia realis, non quoad esse intēctionale. Omnes
autem debent concedere differentiam inter virtutem esse
quoad hoc, quia omnes concedunt non posse idem natu-
raliter produci à pluribus causis adæquate, quod esse
existentia realis, cum tamen omnes concedant, & patet
experiencia, quod idem possit produci à pluribus simul
& adæquate quoad esse intēctionale.

Q V A E S T I O VII.

Quānam potest esse causa effectiva entis rationis.

70. Si vera est sententia superius impugnata qu. 5. quod
ad actus potentiarum omnium vitalium sequan-
tur in obiectis, in qua tendunt istae potentiae, quidam re-
spectus rationis, dicendum esset hic quālibet potentia rationis posse producere ens rationis: sed quia sup-
ponimus illam sententiam esse falsam, examinandum
hinc, quānam potentia possit facere ens rationis.

Prima sententia est postea etiam fieri non solum ab intellectu, sed etiam à voluntate. Hæc tribuitur *Scoto* in 1.
dīsp. 45. q. vn.

Seconda sententia est posse fieri per potentiam imaginatiuam, seu phantasticam sensitivam. Hæc tenet *Suar. dīsp.*
54 met. sc̄t. 1. num. 18. *Merinerus* hic q. 4. *Fuentes* quāf. 2.
dīsp. 3. art. 1. *Arriaga* dīsp. 6. met. sc̄t. 2. & *Camerarius* par. 3.
quāf. 16.

Tertia sententia est communiter apud recentiores, so-
lum intellectum facere entia rationis. Ita *Auersa* hic q. 5.
sc̄t. 4. *Complutenses* q. 3. *Amicus* q. 3. dub. 2. *Conimbricenses*,
q. 6. in *Porphyrium* art. 1. *Hurtadus*, dīsp. 19. sc̄t. 5. *Ioannes à*
sancto Thoma. 2. par. *Logica* q. art. 4.

C O N C L U S I O.

Nulla po-
tēcia sen-
facere ens rationis. Hæc est iuxta tertiam & primam sen-
tentiam, & iuxta secundam etiam quoad potentias ex-
rationis, ternas sensitivias, sed contra eam quo ad potentiam in-

ternam sensitivam, hoc est, quoad potentiam phantasti-
cam, aut imaginatiuam.

Complutenses longissimo discursu conatur probare hanc conclusionem, in quo tamen finaliter perit directe principium, quod vt appareat, breuiter examinandus est corrum discursus. Supponunt ergo primū intellectum esse reflexiū supra suos actus ex eo, quod non sit affixus organo, & dicunt hoc non solum verum esse de reflexione proprie dicta, quatenus scilicet potest considerare actus suos alios actibus distinctis, sed de reflexione quasi virtuali, quæ reperitur in quolibet actu intellectus, quatenus per quilibet actum suum aduertit ad suum actum & effectum eius: hunc autem reflectendi modum negant competere sensibus materialibus viliis. Hinc probant conclusionem, quia ens rationis per eundem actum sit ac cognoscitur, ergo solum potest fieri à potentia, quæ potest reflectere supra suum actum.

72. Contra hanc doctrinam facit primū quod falso sit potētias materiales non possit reflectere supra suos actus salte reflexione illa impropria, ac virtuali tam bene, quā intellectus; nam revera si intellectus cognoscēdo directe obiectum eodem actu percipit se cognoscere illud, etiam visus vidēdo obiectum, eodem actu percipit se videre, & idem est de ceteris potētientiis, id quod tam evidens est experientia, quam quod intellectus percipiat se cognoscere eodem actu quo cōgnoscit; nec refert quod oculus dicatur determinari ad colorem tanquam ad obiectum adæquatum; & consequenter quod nequeat tendere in actu suū, qui non est color, nec coloratus; hoc inquam non refert, quia intelligi debet quantum ad hoc quod non possit tēdere actu directo in aliud obiectum, non vero quod illo genere reflexionis non possit percipere actum suum, si tamen intellectus sic percipiat suum actum.

Rufus: illa reflexio nihil facit ad propositum, quāuis enim intellectus non possit reflectere supra suum actum, non inde sequeretur, quod non possit percipere chymoram, & consequenter facere ens rationis; ergo ex eo quod sensus non possit reflectere supra suum actum, non sequitur quin possit facere ens rationis.

Deinde non video vim istius consequentiae, ens rationis sit eodem actu, quo cognoscitur, ergo non potest fieri nisi per potētiam, quā possit reflectere supra suū actum; neque enim ad hoc quod aliquid fiat per actum, quo co-
gnoscitur, requiritur vt cognoscatur ipsem actus, quo fit, aut cognoscitur, & consequenter non requiritur ad hoc reflexio.

73. Alium discursum adhibent ad probandam conclusionem supponendo, quod ens rationis debeat cognosci aut per speciem propriam, aut per speciem impressam & expressam entis realis: si per speciem propriam debet cognosci, solū poterit cognosci ab intellectu, quia nulla alia potentia potest producere talem speciem, id quod probant de imaginativa, de qua major est sine dubio difficultas, quia habet pro obiecto adæquato aliquam determinatam speciem entis realis, & consequenter nequit tendere in esse fictum, seu in ens rationis. Si debeat etiam cognosci per speciem entis realis, propter candem ratio-
nem nequit cognosci à potentia, cui non poterit repræ-
sentari aliud ens, quām ens realē, qualis est imaginatio, & à fortiori quācumque alia potentia sensitiva, quia alijs excederet obiectum suum adæquatum, quod est alijs species entis realis.

In hoc discrusu, manifeste petunt principium, nam dum dicant imaginativam habere pro obiecto adæquato aliquam speciem determinatam entis realis, afflūnt quod erat probandum; qui enim tenent imaginativam facere ens rationis, negarent obiectum adæquatum ipsius esse aliquam determinatam speciem entis realis, vnde diceret consequēter, si ens rationis debeat cognosci per speciem propriam, imaginacionem posse facere talē speciem, & per eam concipere illud; si autē non deberet cognosci per speciem propriam, diceret imaginationem posse per speciem realē obiectorum aliquorum realiū, quæ percipit, facere entia rationis correspondentia illis, non minus quam intellectus, cum hoc tamen discrimine quod intel-
lectus

Sensus
materi-
ales reflec-
tūt vir-
tualiter
tam be-
ne quam
intel-
lectus.

Quāuis
intel-
lectus non
est re-
flexius
adhuc fa-
ceret ens
rationis.

Alia pro-
babio co-
tundem.

Ie^ctus posset plura genera entium rationis facere, quam imaginatio, sicut ad plura entia potest se extendere.

Probatio
Ioannis à S. Tho.
non facere ens rationis formaliter, quia licet reuera cognoscat aliquid fictum, componendo ad inuicem multa, qua in re non sunt, nec esse possunt, atque adeo materialiter faciat ens rationis, tamen non cognoscit ipsum fictionem, nec discernit inter illud ens fictum, & ens reale.

Improbatur.
Contra hanc doctrinam arguitur: Si cognoscat ens, quod est reuera fictum, & cui repugnat realis existentia: ergo facit illud ens fictum etiam formalissime, quia formaliter facit ut existat obiective. Neque sane alij authores, qui dicunt ens rationis fieri ab imaginatione, aliud volunt, quam quod cōcipiatur ab imaginatione, vnde hic author concedit quod ipsi intendunt, & solum reducit questionem ad nomen, dicendo gratissime quod faciat quidem ens rationis, sed materialiter tantum, non formaliter.

Rwstus: ipsemet intellectus, quando intelligit chymaram, facit ens rationis secundum omnes, & tamen non est necesse ut tum concipiatur fictionem, aut ut ipsam distinguat ab ente reali, quandoquidem s̄pē apprehendat impossibilita de quibus dubitat, an talia sint: ergo ut imaginatio faciat ens rationis, sufficit quod concipiatur ipsum, & non requiritur quod concipiatur fictionem, neque quod distinguat ens illud fictum ab ente reali. Addo falso esse quod imaginatio percipiat aliquid, cui repugnat realis existentia.

Melior probatio conclusio.
75. Melius & clarius longe probatur conclusio, quia ut patet ex dictis, & omnes concedunt, qui negant entia rationis resultare ad actus potentiarum vitalium; Ens rationis nequit fieri, nisi a potentia, quæ ipsum percipit, sed nulla potentia materialis potest ipsum percipere, ergo nequit fieri ab illa tali potentia. Probatur minor experientia, quia experimur nos nunquam aliquid percipere per sensus materiales, nisi quod vel existit, vel potest existere, id quod de sensibus externis omnes facile cōcedūt, & probatur de sensu interno, v.g. imaginativa seu phantasia, de qua sola potest esse difficultas, quia si hæc apprehenderet aliquid, quod non existit, nec potest existere, maxime id faceret, quando apprehenderet compositum aliquod ex homine, equo, & leone, aut montem aureum: sed dum hæc apprehendit, licet apprehendat aliquid, quod actu non existit, nisi obiective in apprehensione, tamen non apprehendit aliquid, cui repugnat realiter existere, quia non apprehendit aliud, quam colores talium animalium cum tali figura externa & coniunctione; sed certum est posse à parte rei produci colores cum tali figura & coniunctione, ergo non apprehendit tum imaginativa ens aliquid, quod nequit existere, secundum quod apprehenditur ab imaginativa.

76. Confirmatur: quia certum est imaginativam non cognoscere substantiam aliquam substatre accidentibus, nec habere conceptū unius per se, aut per accidens, quia hæc cognosci non possunt nisi mediātē operā discursu; ergo solum fertur in colores externos & figuram talem, vel talem substantiarum; certum est nullus colores ab ipsa percipi posse cum illa figura, quin cum tali figura possem produci à parte rei, ergo, &c.

Confirmatur secundo: quia si Deus à parte rei produxisset colores cum tali figura & quantitate, vt aliqua pars eorum repræsenteret colores faciei humanae, & alia faciei equinae, & alia leoninae, eosque sic coniungeret, vt facerent unum totum continuum, sicut imaginatur chymaram, certum est quod imaginatio non posset distinguere chymaram à se fabricata, ab illis coloribus, uno ipsemet intellectus & que bene existimaret sub illis coloribus latere chymaram, ac sub obiecto representato per phantasiam: ergo signum manifestū est non percipi à phantasia aliud quam colores cū tali figura, nec consequenter ab ea percipi aliquid, cui repugnat realis existentia. Quod si ipsemet intellectus non haberet aliam cognitionem aut apprehensionem chymaram, quam colorem cum tali figura, aut situ, profecto non faceret ullum ens rationis, vnde quando percipit chymaram, habet alium conceptum, nimirū alicuius totius resultantis ex substantia hominis &

substantia equi, aut leonis, & illo conceptu dat esse obiectum alicui enti, cui repugnat realis existentia, & consequenter facit ens rationis.

77. Arriga dupli via tenet sensus internos posse facere ens rationis, prima, quatenus concipere possunt aliquid actu existere, quod actu non existit, quamvis possit existere; putat enim hoc sufficere ad faciendum ens rationis, & præterea sensum internum posse tale quid conceper. Ergo quidem fateor, posse potentiam internam imaginativam non solum hominis, sed brutorum imaginari aliqua esse, quia reuera non sint, vt montem aureum, & similia; sed nego obiecta sic concepta, esse entia rationis, cum sint entia possibilia realiter, atque adeo entia realia: nec Arriga oppositum tenens aliud facit, quam expositre questionem de nomine, & cam defendere in sensu minus communiter accepto, quod ipsum sufficit pro imputatione sententiae eius.

Alio modo defendit idem in sensu magis reali, asserendo imaginativam posse concipere aliquid impossibile, in quo nobiscum habet controvèrsiam realem, & eius sententiam iam impugnauit.

78. Sed obiectio pro ipso primo: potest imaginativa apprehendere aliquid obiectum in hoc loco, quod diuinus nequit esse in hoc loco, ergo potest concipere impossibile.

Respondeo primò imaginativam non posse concipere aliquid esse in loco per vocationem aliquam distinctam, immo intellectus ipse non id cōcipit absque discursu, qualis non est tribuendus imaginationi: solum ergo concipit rem, quæ est in loco & corpora vicina; res autem & corpora illa vicina sunt entia realia.

Respondeo secundò negando aliquid posse esse in uno loco, quod non possit etiam esse in quocumque alio, & si esset aliqua talis res, quæ ita determinaretur ad unum locum, vt nequeat esse in alio, profecto non esset res perceptibilis ab imaginativa.

Respondeo tertio: quamvis res perceptibilis ab imaginativa posset esse alligata vni loco, adhuc tamen non posse esse sic alligata, quin alia corpora possent cum illo collocari, nec sensus materialis posset concipere ipsum in alio loco, nisi quatenus potest cōcipere alia corpora coniungi cum ipso, seu esse indistincta ab alio: id autem est possibile; ergo quod apprehenditur à phantasia, vel imaginativa est possibile.

79. Obiectio secundò potest canis apprehendere umbram per modum hominis, sed proposita umbra propter proportionem, quam posset habere cum homine, excitari speciem hominis, & consequenter imaginari canem, quod homo sit, vbi non est nisi umbra; hominem autem esse ibi, non est impossibile, vnde in forma nego maiorem.

Respondeo secundò, quando apprehendit canis umbram per modum hominis, cum apprehendere umbram secundum illam rationem, secundum quam habet proportionem cum homine, & præterea apprehendere quod à re habente talem rationem fuerit affectus fistibus, umbra autem vt sic, nō est impossibile quid, sed omnino ens reale; nec umbra, vt nihil est, apprehenditur à bruto, sed colores illi & figura, quæ sunt vbi est umbra, apprehenduntur non apprehensa tanta luce, quanta est, vbi non est umbra.

80. Obiectio tertio: quando aliquis à longe videns unum animal putat illud esse aliud, aut videns unam columnam putat illam esse hominem, habet hanc apprehensionem illud quod video est homo: sed obiectum huius apprehensionis est impossibile, ergo sensus internus facit ens rationis chymericum.

Respondetur ex iam dictis negando suppositum maioris, nempe quod quis per sensum internū iudicet aut apprehendat animal à longe visum, esse aliud, aut columnam sic visum esse hominem; sed potius vīs illis obiectis excitatur species aliarum terpum, & apprehendit alias illas res esse,

Nō sufficit ad faciendum ens rationis apprendere quod nō est.

Sensus materialis nequit percepere vocationem formale.

Nihil perceptū à sensu merciali potest esse alligatum vni loco tantum.

Quomodo approbatur canis umbram per modum hominis,

esse, vbi non sunt; unde habet hanc apprehensionem: illa res, quæ est ibi, est homo, sed hanc: illud quod ego concipio interne, nempe homo, est ibi, vbi tamen non est, cum alia res supponatur esse ibi. Intellectus autem bene potest mediante discurſu, errore tamen, iudicare quod illa res, quæ proponitur à longe, sit alia res.

Responſori etiam potest secundò, quod sensus internus etiam si iudicaret illam rem, quam videt verbi gratia columnam, esse hominem, non habeat hoc iudicium quod illa res secundum totam illam rationem, quam habet à parte rei, sit homo, aut similiſ homini, sed quod secundum illam imperfectionem rationem, secundū quam ipsum concipit à longe, sit similiſ homini secundum aliquam rationem repertam in homine; res autem illa, ut sic, non est impossibile, sed aliquid reale, nam homo conuenire potest cum columnā realiter in aliqua proportionē colorum, & figuræ.

Per haec patet, à fortiori contra eundem Arriagam, sensus externos non facere entia rationis, nam sine dubio minus id debent posse facere, quam imaginativa; quæ magis ad rationem accedit, quod si placet in particulari examinare, quæ de hoc afferat hic author, facile esset vel omnia, vel maiorem partem refellere.

CONCLV S I O. I I.

Voluntas non facit ens rationis. **81.** Voluntas non potest facere ens rationis. Hæc est longe communior, & ex Scottis eam tenet Merlinus hic rationis. **Quæſt. 4.** est autem contra quosdam alios Scotistas.

Probatur ab aliquibus, quia ens rationis, vt ex ipso nomine constat, dicit ordinem ad rationem tanquam ad causam sui, propterea enim vocatur ens rationis, quia à ratione causatur, ergo nequit fieri ab alia causa, quæ non sit ratio, & consequenter nequit fieri à voluntate. **Hæc probatio non urget**, quia licet etymologia nominis ens rationis desumatur à ratione, tamen ex vsu auctorum omnium iam communiter sumitur pro omni ente, quod non est reale; unde si posset facere voluntas, aut alia potentia non intellectu aliquod ens, quod non est quid reale, posset facere ens rationis, quantumvis ipsam non esset ratio; unde ut cognoscatur an voluntas possit facere ens rationis, debet videri, an possit facere aliquod ens, quod non sit reale.

Proba-
tio vera. **82** Probatur ergo aliter, quia voluntas nequit facere ens rationis, nisi possit dare ipsi esse obiectuum, sed nequit dare ipsi tale esse, ergo nequit ipsum facere. Probatum maior, quia effectio entis rationis cōsistit in dare ipsi tale esse, probatur minor, quia voluntas nequit dare esse obiectuum entibus realibus, quæ intendit, ergo neque entibus rationis, à paritate rationis. Probatur eadem minor secundò, quia voluntas non potest tendere in illum ens rationis, nisi in illud, quod proponitur ipsi ab intellectu, & quod consequenter habet esse suum intentionale antecedenter productum, ergo non est dicendum quod ipsam det ipsi esse intentionale.

Dices: quamvis unum ens rationis producatur ab uno intellectu, potest tamen cognosci ab alio intellectu, & consequenter recipere ab ipso esse intentionale, ergo quamvis presupponeretur ens rationis productum ab intellectu, hoc tamen non obstante, posset produci à voluntate.

Contra, quia productio entis rationis per unum intellectum non necessario requiritur ad hoc, vt alius intellectus ipsum intelligat, ac producat, sed omnino impertinenter se habet ad hoc, vt patet ex eo quod secundus intellectus possit ipsum intelligere eodem modo, siue primus intellectus ipsum produxit ante, siue non: sed voluntas non potest tendere in ens rationis, nisi concipiatur ac producatur per intellectum; unde illa productio ipsius per se requiritur, vt possit voluntas tendere in illud, arque ideo debet dici quod voluntas ipsa non habeat virtutem productivam ipsius.

83. Obiicies primò Doctorem 1. dict. 16. n. 14. dicentem, omnem potentiam collatiuam posse comparare suum obiectum ad aliud, & in eo sic comparato causare respectum rationis: sed voluntas est potentia collatiua: ergo.

Respondeo Scotum intelligentum in sensu fundame-

tali, non vero formalii, vult enim solum quod eo modo, quo intellectus per actum comparativum causet respectum rationis, etiam voluntas, quandoquidem sit potentia collatiua, seu comparativa, causet respectum rationis: sed ex dictis intellectus non causat respectum rationis per actum comparativum, nisi fundamentaliter, quatenus scilicet per illum actum ponit fundamentum sufficiens excogitandi unum respectum rationis in objecto comparato, ergo eodem tantum modo dicendum est quod voluntas causet ens rationis per actum comparativum.

Confirmatur hoc quia Scotus quodl. 3. describens ens rationis strictum, de quo hic loquimur, prout scilicet ens rationis, opponitur enti reali, expresse ait illud esse ens rationis, quod præcise habet esse intellectu considerante, ergo non potest esse mens ipsius, quod ens rationis oppositum enti reali possit fieri ab alia potentia; per quod etiam confirmatur præcedens conclusio auctoritate Scotti.

84. Obiicies secundo ex Fuentis secundum Scottum voluntas affectu simplici appetit aequalitatem Dei, quæ est impossibilis, & consequenter ens rationis, ergo facit ens rationis.

Respondeo negando consequentiam: quia sicut appetendo ens reale non facit ens reale, ita etiam appetendo ens rationis, non facit ens rationis.

Dices: quamvis intellectus cognoscendo ens reale non faciat ens reale, tamen cognoscendo ens rationis facit ens rationis: ergo quamvis voluntas appetendo ens reale non faciat ens reale, tamen appetendo ens rationis possit facere ens rationis.

Respondeo negando consequentiam, quia ideo intellectus concipiendo ens rationis, facit ens rationis, quia non competit enti rationis alio modo fieri, quam concipiendio, & quia non presupponit ipsum factum necessarium ab alia causa, sed ens rationis potest fieri alio modo quam volendo, & semper presupponit sic factum antequam, & quando voluntas facit illud, ergo non potest dici fieri à voluntate, quamvis voluntas tendat in illud.

CONCLV S I O. III.

58. Ens rationis à solo intellectu fieri potest. Hæc est solus iuxta tertiam sententiam, & sequitur manifeste ex dictis, tum quia certum est fieri ab intellectu dum ipsum concipit, quia tum recipit ab ipso esse intentionale, seu esse obiectum in intellectu; tum quia non potest assignari alia potentia, à qua fiat, quandoquidem non fiat, nec à voluntate, nec à potentis materialibus internis aut externis, ergo à solo intellectu fieri potest, & à nulla alia potentia aut causa.

Q V A S T I O. VIII.

Quoniam actu intellectus faciat ens rationis, & an fieri possit ab omni intellectu.

86. Intellectus potest habere plures actus; primò enim potest habere simplicem apprehensionem alicuius rei, siue simplicis, siue compositæ, vt quando apprehendit unum hominem, v.g. aut plures, nihil affirmando vel negando de ipsis, & hic actus vocatur prima operatio intellectus. Secundò potest habere alium actum, quo absque discurſu iudicat aliquid esse, vel non esse tale, vt si dicat interne: Petrus existit. Petrus est bonus. Paulus non est in calo. Iohannes non existit. Et hic actus vocatur secunda mentis operatio. Tertiò potest habere talia iudicia mediante discurſu; & actus, quo sic iudicat, vocatur tercia mentis operatio.

Rurſus potest intellectus habere actus rectos, actus reflexos, & actus comparativos. **Actus rectus** vocatur ille, quo cognoscit aliquid directe, siue apprehendendo, siue iudicando cum discurſu, aut sine discurſu, nō reflectendo supra suam cognitionem, siue non considerando res, vt sunt à se cognitæ, vt quidam aliquis cognoscit Petru, aut montem. **Actus reflexus** est quando considerat quis rem vt à se cognitam, vt si quis postquam directe cognoscit Petrum, velit reflectere & considerare Petru à se cognitum, aut Petru habere à cognitione sua aliquam rationem, quam

Quomo-
do vo-
luntas
facit ens
rationis
secundū
Scotum.

Quis re-
actus re-
flexus in-
tel-
lectus.

Quis re-
flexus.

Qui comparatus. quam ante non habuit. *Actus comparatus* est quando considerat intellectus aliquid cum ordine ad aliud, ut si quis cognoscet animal esse predicabile de homine, aut Petro, aut Ioannem esse dominum Pauli, aut Deum esse creatorem mundi, sive hoc faciat simpliciter apprehendendo, sive iudicando cum discursu, aut sine discursu. *Quæritur ergo* in prima parte questionis, quoniam ex his actibus possit intellectus fabricare ens rationis: quia de re varijs sunt modi dicendi, quos prolixum esset recensere, cum res ipsa facile decidi possit.

C O N C L V S I O I.

Quocunque 87. Si sufficiat ad ens rationis producendum, quod sit obiectum in intellectu, potest fieri per quemcumque actum intellectus, ex predictis. Probatur quia potest intellectus apprehendere ipsum: & iudicare ipsum existere & esse ens reale, aut non esse ens reale, & hoc cum discursu aut sine discursu. Item potest directe apprehendere ipsum, & comparare ipsum ad aliud, & per cognitionem reflexam cognoscere ipsum esse à se cognitum: sed per quemcumque ex his actibus ens rationis habet esse obiectum in intellectu, hoc enim nihil aliud est, quam terminare cognitionem intellectus: ergo si nihil aliud requiratur ad faciendum ens rationis, quam quod habeat esse obiectum in intellectu, per quemlibet ex predictis actibus potest fieri ens rationis: nec profus in hoc video esse posse controversiam ullam realem.

C O N C L V S I O II.

Quomodo non possit fieri per primam operationem. 88. Si non sufficiat ad fabricationem ens rationis dare ipsum esse obiectum, sed ulterius requiratur quod indicetur existere à parte rei, vel per se absolute, vel in aliquo subiecto per modum forme, aut partis, tum non poterit fieri per primam operationem intellectus, hoc est per simplicem apprehensionem ullum, bene tamen potest fieri per secundam, aut tertiam operationem, & per alios rebus ac reflexos. Hæc etiam videtur esse extra controversiam, & patet prima pars, quia per primam operationem nequit quis aliquid iudicare. Secunda pars patet, quia potest quis & sine discursu, & cum discursu, falso tamen, iudicare aliquid existere, quod non possit existere tertia etiam pars patet, quia potest quis iudicare directe, quod Sacra menta possint physice creare gratiam, aut non possint, & tum directe iudicat alterutro ex illis actibus, quod existat in illis aliquid impossibile, ut est evidens, ergo potest cognitione directa, seu non reflexa facere ens rationis. Rursus, potest iudicare quod partes à se cognitus habeat esse cognitum per cognitionem passivam vitalem in ipso pariete inhaerentem, & tum faciet ens rationis per actum reflexum.

89. *Solum iam*, quantum ad primam partem, manet dubium, quidnam reuera requiratur ad fabricandum ens rationis, seu uter dicendi modus ex duobus iam propotitis sit præferendum: sed ut bene aduertit *Suar. disp. 5.4. sect. 2.* controversia est de nomine, & apud Scotistas communiter videtur posterior modus loquendi esse communior, nimirum quod requiratur ad effectiōnem ens rationis iudicium falsum, & non sufficiat quæcumque cognitione eius. Sed apud Scotistas prior modus loquendi est satis vulgaris, & quidem appositus: cum enim ens rationis non habeat aliud esse extra causas, quæ esse intentionale, seu cognoscit, seu esse obiectum in intellectu, cur non potest dici habere suam existentiam per quemcumque actum, per quem cognoscitur? Sed quia tamen quæstio est plane de nomine, nō est multū cū villo contendendum de sua acceptance, sed quod in similibus questionibus semper fieri oportet, prius quam cum villo circa fabricam ens rationis controversia esset ineunda, conuenienter esset in acceptance nominis.

90. *Ex his facilis est* resolutio secundæ partis questionis, nam si Deus cognoscet entia rationis, dicendum est iuxta secundum modum dicendi quod eo ipso faciat entia rationis non secus ac homo, & consequenter quod omnis intellectus possit facere ens rationis, quia si diuinus potest, poterit Angelicus, & consequenter omnis; quamvis autem cognoscet entia rationis, si tamen ad ea facienda requiratur iudicium falsum, evidens est Deum

non posse facere entia rationis, & consequenter ens rationis non posse fieri ab omni intellectu, quia evidens est Deum non posse habere iudicium ullum falsum, hoc enim esset maximæ imperfectiōnis & contra perfectiōnem summæ veracitatis eius in cognoscendo. Quod si non cognoscit entia rationis, tum & quæ certū est, quod non possit illa facere, & consequenter eriam quod ens rationis non possit fieri ab omni intellectu, quia non sunt nisi cognoscendo ipsa: vnde tota difficultas secundæ partis est, an Deus cognoscet illa, necne; quod examinabitur questione sequenti.

Q V E S T I O IX.

An Deus cognoscet entia rationis.

91. *Prima sententia* est Deum cognoscere entia rationis indirecte, hoc est quatenus cognoscit cognitionem illam, qua sunt entia rationis, & qua cognoscuntur. Ita *Suar. supr. sect. 2. Ruyus dub. 5. de ente rationis. Merinerus disp. 3. de Vniuersalib. q. 6.*

Secunda sententia est Deum non cognoscere ens rationis, directe aut indirecte. ita *Vasq. 1. pars. disput. 11. 8. 73. Caberus disp. 1. de Vniuersalib. dub. 8.*

Tertia sententia est Deum cognoscere ens rationis directissime. Hanc præter Scotistas fere omnes tenent. *Lorca 1. 2. sect. 1. disput. 25. Arrubal disp. 34. c. 7. Egidius tom. 1. de beatitud. lib. 5. q. 6. Fonseca lib. 7. met. c. 8. & alii plures.*

C O N C L V S I O I.

92. Deus cognoscit entia rationis, & quidem directe. *Deus cognoscit entia rationis.* Hæc est communior, & prima pars est contra secundam directe sententiam, secunda contra primam.

Probatur prima pars, quia Deus comprehendit omnes actus intellectus humani, ergo cognoscit obiecta corrum, quia impossibile est comprehendere aliquem actum, quin cognoscatur obiectum eius, cum sit ratio determinans intellectum ad tale obiectum: sed obiectū actus, quo cognoscitur ens rationis, est ipsum ens rationis, ergo Deus cognoscit ens rationis.

Confirmatur: Deus non cognoscet comprehensive & perfectissime ignem, nisi cognoscet, quod haberet facultatem producendi calorem; nec potest cognoscere talē facultatem, nisi cognoscet calorem, vt per se pater: ergo non cognoscit perfectissime intellectum, nisi cognoscat quid possit cognoscere ens rationis, nec potest cognoscere hoc, nisi possit cognoscere ipsum ens rationis.

Probatur secundū, quia sequeretur Deum non posse cognoscere omnem propositionem veram, sed hoc est absurdissimum. Probatur sequela, quia propositio non potest cognosci esse vera, nisi cognoscatur esse conformis suo obiecto, veritas enim eius consistit in illa conformitate; sed si Deus non cognoscet ens rationis, non cognoscet obiectum alicuius propositionis veræ nimirum huius: chymera est intelligibilis, & impossibilis realiter, quia obiectum est ens rationis.

93. *Nec tollit* illa ratione hæc difficultatem quod respōdet *Vasques*, actus intellectus, qui versantur circa entia rationis tendere etiam in obiecta realia, & ad illa tantū dicere respectum transcendentalē, vnde cum Deus cognoscit obiecta omnia realia, poterit cognoscere omnes actus intellectus. *Hoc, inquam, non tollit difficultatem,* *Responso Vasq.* *Reiicietur.* quia actus intellectus, si dicit respectū transcendentalē, ad aliquid, debet illud dicere ad omne quod per ipsum intelligitur, quia est eadem ratio, & cōsequēter, si ex eo quod dicat respectū transcendentalē ad obiecta realia, nō potest per se cognoscit, quin intelligentur illa obiecta realia, idem erit dicendum de obiectis, quæ sunt entia rationis. Deinde, quando dicitur per propositionem aliquam, chymera est intelligibilem, sed impossibilem, prædicatum illius propositionis non dicitur de obiecto aliquo reali, sed de obiecto rationis: ergo ut veritas istius propositionis & ipsa propositione, vt habet rationē propositionis, cognoscatur, non sufficit quod cognoscatur quodē q̄ realē, sed necessarium est cognoscere istud ens rationis, de quo dicitur istud prædicatum. Præterea omnia realia quæ cognoscit intellectus, quād cognoscit chymaram

Ad faciendum
ens rationis
sufficit
quæcumque
que cognitio
eius.

An Deus
faciat
omnia rea-
tionis.

merā esse ens rationis, posset cognoscere, quin cognoscet chymetam esse ens rationis; ergo ex cognitione entium realium Deus non cognoscit obiectū istius actus.

94. *Probatur secundo ad hominem*, quia Deus cognoscit actus libere suos formalissime ut distinguuntur ab actibus suis necessariis, sed ut si dicunt formaliter tantum respectum rationis secundum *Vasques*: deinde cognoscit valorem operum Christi, actus morales bonos & malos: sed secundum *Vasques* valor operum Christi est relatio rationis, & actus morales constituantur in esse boni & mali per relationem rationis, ergo Deus cognoscit entia rationis.

Probatur quod directe cognoscatur Deus entia rationis.

Probatur secunda pars: quia quamvis non esset possibilis ullus intellectus creatus, verum esset, quod chymera esset quid impossibile & hoc etiam cognoscetur à Deo: ergo ens rationis potest cognoscī à Deo directe. Consequenter patet, quia eaturem cognoscetur indirecē, quatenus cognoscetur per cognitionem cognitionis, creatā, ergo si cognoscetur, quamvis esset impossibilis cognitio creata, cognoscetur directe. Antecedens etiā probatur, quoad primam partem, quia ex se formaliter chymera habet esse impossibilis realiter, sicut homo habet esse possibilis, ergo, quāvis intellectus creatus non esset possibilis, verum esset quod chymera esset impossibilis realiter. Probatur idem antecedens quoad secundam partem, quia absurdum est esse aliquā veritatem obiectuā, quae non intelligeretur à Deo.

Probatur secundo eadem pars, quia factibile ut factibile potest cognosci directe & non tantum per cognitionē potentie factiū aut factiōnē, ergo intelligibile, ut intelligibile potest cognosci directe, & non tantum per cognitionē potentie intellectiū aut intellectionis.

Confirmatur: quia cognitionis non est prius repräsentativa entis rationis quam ens rationis est repräsentabilis per cognitionem, ut manifestum est, ergo intellectus perfectissimus potest & que primo intelligere & & que directe vtrumque, & consequenter poterit intelligere ens rationis directe, quia sic intelligere, est intelligere cognitione non prius terminata ad aliud, quam ad id quod dicitur directe intelligi.

Probatur tertia pars conclusionis: quia non argueret ullam imperfectionem in Deo, quod cognoscet entia rationis directe, ergo debet admitti. Consequenter patet, quia ideo id negant aduersarij quia existimant quod inde argueretur aliqua imperfectio in Deo. Probatur antecedens solvendo obieciones.

95. *Obiecies primū*: sequetur Deum facere entia rationis, quia sunt eodem actu quo cognoscuntur: sed cōsequē est absurdum, ergo & antecedens vnde sequitur. *Suarez* responderet non sequi, ex eo, quod cognoscantur entia rationis indirecē, ea fieri, sed solum ex eo quod cognoscantur directe: vnde cum ipse teneat ea non cognosci directe, videri sibi evaderē hanc difficultatem.

Sed contra, quia si per cognitionem directam fierent, ferent etiam per indirectam, tum quia ideo fieret per directā, quia per eam haberent esse obiectū in intellectū, sed etiā per indirectam haberent esse obiectū in intellectū; tum etiam quia non est maior ratio quod per unam fierent quā per alteram, ad hoc enim impetrās est quod una sit directa & altera non sit. Quemadmodū enim non minus producitur realiter, quod producitur indirecte à causa sic producēt, quam quod producitur directe; ita, si intellectio aut productio intellectionis sit productio entis rationis, non minus deber censeretur produci, quod intelligitur indirecte, quam quod intelligitur directe.

Respondeatur igitur ad obiecctionem melius ex dictis, distinguendo sequelam: si requiratur iudicium falsum ad faciendum ens rationis, negatur sequela; si non requiratur, sed sufficiat cognitio directa ipsorum, concedo sequelā, nec id est inconveniens.

Obiecies secundo: si intelligeret ens rationis vlo modo, & praesertim directe, apprehenderet aliquid aliter quā est, sed hoc non deceret intellectum perfectionis infinitē, qualis est diuinus. Probatur sequela, quia non

posset intelligere chymerā constitutam ex homine & bruto v.g. quin cognoscet hominem per modum partis coniungibilis cum bruto, sed hoc est cognoscere ipsum aliter quam est.

96. *Confirmatur*, quia si cognoscet relationē rationis intrinsecē denominatiū obiectū cogniti, debet cognoscere aliquid esse quod reuera non est: sed hoc est absurdum: ergo saltē non debet direcē cognoscere entia rationis.

Respondeo negando sequelam, & distinguendo maiorem probationis: per modum partis rationaliter coniungibilis, concedo; per modum partis realiter coniungibilis, negatur maior & etiam minor.

Ad confirmationem distinguenda est maior: debet cognoscere aliquid esse realiter, quod non est realiter, aut rationaliter, quod non est rationaliter, negatur, debet cognoscere aliquid esse rationaliter, quod non est realiter, conceditur, nec hoc est conueniens.

Vt autem melius percipiatur quomodo nō arguat imperfectionē in Deo cognitionis etiā directa entis rationis, aduertēdū est non ex eo colligi imperfectionē intellectus creatus, quod apprehendat entia rationis aut secundū se, aut secundū in existentiā in aliquo alio, in quo esse non possunt nisi per intellectū, sed ex eo quod iudicet illa esse, aut posse esse à parte rei; vel ex eo quod apprehendat ea tam imperfectē, vt nesciat an sint aut possint esse etiā realia, vel denique ex eo quod non possit cognoscere quomodo se habeant entia realia à parte rei, nisi cōcipiēdō entia rationis: vnde cū Deus non habeat tale iudicium, nec tam imperfectam apprehensionem de illis, nulla proorsus sequitur imperfectio ex eo quod apprehendat illa sine tali iudicio aut periculo eius, & sine tali imperfectione.

Q V A E S T I O X.

De divisione entis rationis.

98. *Q* Via non est dubium quin possit intellectus ali- quod ens rationis considerare, & cum modo per se statim, sicut facit, quando concipit hircocerum, & cum modo sufficientis intrinsecē aliud, sicut facit, quādo apprehendit intellectionem in lapide tanquam propriam operationem eius; sequitur etiam dubium esse nō posse, quia ens rationis vt sic diuidi possit in substantiā & accidentis. Et quia potest intelligere ens rationis affi- cere ens aliud per modū respectus pure ordinantis vnu ad aliud, & per modū formā absolutā. Accidens rationis vt sic potest diuidi in accidentis respectuum & in ac- cidentis absolutum. Et rursus quia potest ex accidentibus rationis absolutis aliqua cōsiderare per modum formē absolutā tribuentis extensionē, vt si consideraret An- gelum à forma aliqua distincta realiter habere capacitatē ad implendū tantum vel tantū locum, & alia per modū formā absolutā tribuentis actuitatē, vt si consideraret Deum habere formam realiter distinctam, per quam posset calefacere. Accidens rationis absolutū potest diuidi in quantitatem & qualitatem; & cōde sane modo posset diuidi accidentis respectuum rationis vt sic in tot p̄dīcāmēta, in quod diuiditur relatio realis.

At quoniam entis realis diuisio in p̄dīcāmēta fit & traditur, vt exāctius naturam cuiusque entis realis cognoscamus, & scientias reales acquiramus; nec vtile est de enībus omnībus rationis scīcias aliquas per se trādere, eorū naturis cōfīplandis inhārere; nō est ne- cessē vt huiusmodi diuisio p̄dīcamētais ēris rationis detur, & prop̄terea paucissimi auth. meminerūt ipsius.

99. Alia tamē satī vulgaris diuisio est entis rationis in illud, q. habet fundamentū in re, & illud, quod non habet fundamentum; prioris generis reputātur relationes rationis, quā considerātū in obiectis denominatis extīnscē, & in Deo; posterioris vero substantiē cōposita ex partib⁹ incōponib⁹, vñ hircocerū. At reuera nō bene explicatur quomodo cōsideratio hircocerii non habeat tantū fundamentū in re, quanū habet consideratio relationis rationis in re cognita ad cognoscētē, nā quemadmodū intellectus ex eo quod videat denomi- nationē nouam in obiecto cognito, dicitur per hoc quam

Ens ra-
tionis
potest
diuidi in
substan-
tiā &
accidē-

Et acci-
dens ra-
tionis in
absolutū
& respe-
ctuum.

Diuisio
rationis in
habens
& nō ha-
bēs fun-
damentū in re.

habere fundamentum in re ad considerandum aliquem respectum in ipso, qui non sit realis, cur ex eo quod imaginatio conciperet formam externam partim equi & partim hominis, non posset intellectus dici habere sufficientem occasionem ad concipiendam aliquam substantiam per se vnam, quæ exigeret talem formam, & intrinsece compонeretur ex natura equina & humana?

Sententia Ioannis à Sancto Thoma. 100. *Ioannes à S. Thoma supr. q. 2. a. 1.* licet admittat utramque præmissam entis rationis diuisionem, tamen contendit adæquare diuidi ens rationis ex parte rei conceperit in negationes & relationem, ita ut nullum concipiatur ens rationis, quod non sit vel relatio, vel negatio (sub negatione tamen comprehendit priuationem) Probat adæquationem huius diuisionis, quia ratio entis rationis consistit in oppositione ad ens reale; sed nihil habet huiusmodi oppositionem, nisi vel relatio, vel negatio, quia, inquit, omne positivum absolutum, cum non concipiatur ad aliud, sed in se, vel debet esse substantia, vel accidens in alio, & consequenter nequit esse ens rationis cum per ipsum conceptum essendi in se vel in alio, realitatem aliquam importet, relatio vero, quia non solum dicit conceptum in, sed conceptum ad, potest concipi sine realitate.

Datur ens rationis ab solitu-
rū quod non est negatio aut rela-
tio. *Hec doctrina non placet primo,* quia chymera seu compositum ex homine & equo, est ens rationis & non est negatio sed potius substantia rationis. Item cognitio passiva considerata in pariete, non est relatio neque negatio, sed accidens absolutum rationis, ergo dantur entia rationis, quae non sunt negatio aut relatio.

Quod si dicatur huiusmodi entia rationis esse non entia realia, & propterea posse vocari negationes, contra facit quod etiā relations rationis sint non entia realia, & similiter vocari possint negationes, & cōsequenter mala esset diuisio entis rationis in negationes & priuationes.

Non placet prædicta doctrina secundo, quia si esse in alio, aut per se, importat realitatem, ac propterea nihil positivum conceptum in alio potest esse ens rationis, ergo, quandoquidem relatio rationis concipiatur in alio, non poterit esse quid positivum rationis contra dictum authorem. Itaque tenendum est quod, quemadmodum relatio rationis, licet sit non ens reale, & concipiatur esse in alio, non est negatio rationis, sed quid positivum rationis, etiam forma absoluta rationis, siue consideretur per se existens, siue existens in alio, non sit negatio rationis, sed potius quid positivum rationis; quod cum non sit relatio, sequitur prædictam diuisionem non esse adæquatam.

Quo sensu diuiduntur ens rationis in negationes, priuationes, & relationes, 101. *Et hinc Doctores communiter dicunt diuisionem entis rationis in negationes, priuationes, & relationes,* esse diuisionem non entis rationis vt sic, sed entis rationis habentis fundamentum in re; quæ tamen diuiso, si ita intelligatur, vt ipsa negationes & priuationes sint entia rationis formaliter, omnino mala est, quia falsum est quod negationes & priuationes sint entia rationis, vt supra ostendimus: si vero intelligatur non in sensu formali, sed fundamentali, ita ut velit, ad quædam ex entibus rationis excoiganda præbere occasionem negationes; ad quædam priuationes, & ad quædam demique denominationes aliquas relatiwas; Verum quidem est dari huiusmodi entia rationis, sed tamen propter rationem supra tactam non erit adæqua, quia dantur aliqua entia rationis habentia fundamenta in re, ad quæ excoiganda nec negationes, nec priuationes, nec denominations huiusmodi relatiwas præbent fundamentum aut occasionem intellectui, vt patet tam in exæpto allato de substâlia cōposita ex equo & homine, quam etiam in quantitate, quæ quis cōciperet in Angelo esse ex eo quod intelligeret ipsum occupare posse locum extensem.

Quæ cōfenda sunt entia rationis cum fundamento in re. 102. *Siquis ramen velit utramque hanc communem diuisionem tenere, dicere poterit per ens rationis cum fundamento in re intelligi illa, per quæ cōmuniter solent explicari aliquæ denominations reales, quæ tam facile nec intelligi nec explicari possent, si non considerarentur provenire ab huiusmodi entibus; per entia vero rationis sine fundamento in re intelligi illa, quæ non con-*

cipiuntur in ordine ad talem denominationem realem vel concipiendā vel declarandā: iuxta quem dicēdi modum fundamentū in re quod habent entia priora ultra illud quod habent posteriora, erit utilitas ac difficultas intelligēdi ac explicandi huiusmodi denominations.

Deinde quia omnes denominations, quæ, licet sint realissimè existentes à parte rei, solent tamen explicari & intelligi per entia rationis, sunt vel denominations negatiæ, vel priuatiæ, vel relatiæ, propterea ens rationis cum fundamento in re modo iam explicato potest adæquate diuidi in negationes, priuationes, & relationes, hoc est in entia rationis quæ concipiuntur ob denominations negatiæ, priuatiæ, & relatiæ: quæ entia rationis inter se dici possunt habere tātam distinctionem & talem, qualem habent denominations illæ reales, ad quas sequuntur illæ verò denominations sine dubio distinguuntur specie, si priuatio & negatio realiter distinguantur; si tamen hæ non distinguantur nisi numero seu accidetaliter, tum entia rationis, quæ cōcipiuntur ad denominations extrinsecas, distinguuntur specie ab aliis entibus sequentibus ad privationes & negationes; hæc verò inter se non distinguuntur, vt patet.

A D D I T I O.

Contra difficultatem quam n. 99. huius questionis cōtra diuisionem entium rationis in ea, quæ habent fundatum in re, & quæ non habent proposui, insurgit Mastrius disp. 2. Met. n. 249. afferens falsum esse, quod non sit maius fundamentum entium rationis quæ singulæ in Deo ad creaturam, & in re cognita ad cognoscendum, quam chymerarum, ac similiūm, que dicuntur non habere fundatum in re: nam cum videamus in creaturis causam referri relatione reali, & cuicunque actioni correspondere passionem, hanc occasionem sumit intellectus cogitandi relationē actiæ creationis ad creaturas, & in re cognita formam illi inhærentem per modum effectus, vel passionis correspondentis cognitioni actiæ, & determinatur ad cogitandas huiusmodi formas per modum accidentis respectiū, quam occasionē putat ad minus proximam & vrgentem. At ex eo, quo imaginatio conciperit formam externam partim equi, partim hominis: non habet tantam occasionem machinandi chymeram, quia licet partes chymeræ habeant fundatum in re, non tamen unio eorum, unde intellectus, aut nullæ aut levissimæ habet occasionem formæ chymeræ; tum quia non determinatur intellectus ad formandam chymeram magis ex his naturis incompossibilibus quam ex aliis, sed ad libitum potest eas formare hoc vel illo modo; quod non contingit de prædictis relationibus. Præmisit autem huic doctrinae quod evidenter cernatur fundamentum entium rationis, quæ sunt secundæ intentiones logicæ, quibus propterea ipsæ vñus est pro exemplis entium rationis fundatorum.

At ut ab hoc incipiam manifestum mihi est, idque ex dictis q. 4. patet, non magis manifeste, aut evidenter certi fundamentum illorum entium, quæ sunt secundæ intentiones, quam relationum creature ad Deum, & cogniti ad cognoscens.

Deinde quamvis maius esset fundamentum ad formandas relations Dei ad creaturas & cogniti ad cognoscens, quam chymeram, non inde sequeretur quod non haberetur etiam fundamentum fabricandi chymeram, quod mihi sufficit.

Sed ut magis directe veniam ad rem. Respondeo negando quod intellectus non habeat tantam occasionem formandi chymeram ex apprehensione phantastica partium hominis & equi eo modo propoterum, quo proponatur, quod formatur chymera, vt possit dici proxima & vrgens, non minus quæ occasio habita ad formandas dictas relations rationis est proxima & vrgens, quia cum intellectus sit potentia naturalis, quando facit chymeram ad hoc determinatur sic, vt tum non possit non facere ipsa, & quod ad hoc necessitatē est sine dubio non solum fundamentū vrgens, sed necessitans. *Quod confirmo* clarius, quia formæ externæ animalium quæ habentur à parte sej, tam solent presupponere substantiæ per

se vnam, quam causæ creatæ solent referri ad effectus per relationem realem, & quam actio solet habere correlationem passionis, ergo quemadmodum est hoc ultimo intellectus habet fundamentum vrgens ad formandas relationes rationis creatoris, & cogniti, etiam habebit simile fundamentum ad formandas chymeras.

Ad secundam autem rationem ipsius dico tam determinari intellectum ad faciendum chymerā hanc, vel illam, quando eam facit ex his, aut illis partibus, quam ad faciendam vnam relationem rationis p̄r alia, nec posse ipsum pro libito, quam voluerit, chymeram facere, magis quam quam volunt̄ relationem, id quod ex dictis & natura potentia intellectuē est manifestum.

Idem Maſtrius postea pag. 247. aſſerit explicationem eiusdem diuisionis, quam dedi n. 102. ineptam & contraria rei de qua loquimur; quia inquit nihil absurdum dici poterat, quam difficultatem intelligendi quasdam reales denominations esse fundamentū cogitandi entia rationis, quia major difficultas incurrit dū volumus statum ac conditionem aſsequi quorundā entium prohibitorum, seu chymericorum, quam relationum rationis, que non sunt mera ſigmenta, iſta. n. ſunt entia rationis determinatae naturæ, ac p̄tione facilioris cognitionis; illa vero nō ſunt determinatae ac certæ naturæ, ergo iuxta meam explicationem ſigmenta haberent maius fundamento, quam relationes rationis, que non ſunt entia chymerica. Tum quia fundamento dicit in cognitionem entis rationis, difficultas vero potius impedit intellectum.

Ad hunc diſcurſum Respondeo ex eo videri quod Maſtrius me non intellexerit: nam in eo nihil dicitur cōtra meā doctrinā; neque n. aſterui difficultatem intelligendi entia rationis esse fundamētū ea ſingendi, ſed difficultatē potius intelligendi quasdam denominatiōnes reales que ſunt à parte rei, quas expreſſi ſufficiēti esse extrinſicas, & illas que prouenient ex negationibus & priuationibus, in hoc vero diſcurſu vrgetur quod maior sit difficultas intelligendi chymeras, quam entia rationis fundata, unde penitus ruſt totus Maſtrij diſcurſus.

Contra quem ulterius facit quod maledicat difficultius esse intelligere naturam chymeræ, quam relationum rationis, & entia chymerica non esse determinatae naturæ, ſicut ſunt entia rationis fundata, & quod etiam male videatur ſuppone quod ipſemet relationes rationis non ſint etiam entia chymerica.

QVÆSTIO VLTIMA.

De primis & ſecundis intentionibus.

103. *N*on aliam fere ob causam hic agere viſum erat de ente rationis, quam ut intellectus eius natura ſequilis eſſet ſcire, utrum ſecunda intentiones, de quibus ſecundum omnes fere Logica agit, ſint entia rationis, nec ne, vt vel ſic cognosci poſſit an Logica habeat pro objeſto entia rationis, de quo poſtea.

Quid est intentionis. Notandum autem, intentionem proprie loquendo eſſe actum, quo potentia tendit in obiectum, unde non ad intellectum tantummodo, nec etiam ad voluntatem ſpectat, ſed ad alias potentias vitales, hic tamen agimus de ipſa, vt pertinet ad intellectum; & diuiditur vt ſic, in intentionem formalem, qua eſt ipſemet actus, quo tenformalis, dit in obiectum ſuum, ac intentionem obiectiuam, quæ ſit obiectum iſtius actus, v.g. quando intellectus intelligit hominem, actus, quo intelligit ipſum, eſt intentionem formalis; & ipſe homo eſt intentionis obiectua. Vtique autem ex his intentionibus, hoc eſt, tam intentionem formalis, quam obiectiuam, diuiditur in intentionem primam, & intentionem ſecundam: & modo examinamus quid sit intention prima, & quid ſecunda.

Quia vero varijs lunt modi explicandi has intentiones, quos prolixum eſſet ſpecialiter examineare, & non adinimum vtile, cum controverſia tandem ſit de nomine, quid nobis dicendum videtur, & tyronum captui magis accommodatum proponemus: pro quo.

104. *N*otandum ulterius aliqua praedicata conuenire rebus ſecundum ſe & independenter à cognitione comparativa intellectus, ut conuenit homini eſſe animal,

eſſe riſibile, eſſe album, eſſe viſum, & eſſe etiam cognitū cognitione ſimplici, nō comparatiua. Rursus aliqua alia conueniunt rei propter dicit ordinem ad cognitionem comparatiua iſtelle claus, ut conuenit homini eſſe praedicatum, eſſe ſubiectum, eſſe praedicable, eſſe ſpeciem, & ſimilia. Ex his autem praedicatis priora merito vocari poſſunt prima in comparatione ad posteriora, quia poſſunt res cognosci ſecundum priora illa praedicata, quāuis non cognoscantur ſecundum posteriora: vt v.g. poſſum cognoscere hominem eſſe animal; eſſe viſum, eſſe cognitioni, ſine eo quod cognoscā ipsum eſſe praedicatum aut praedicable formaliter: ſed non poſteſt quis cognoscere aliquid ſecundum posteriora praedicata, quin cognoscat ipsum ſecundū priora, v.g. nō poſſū cognoscere hominē eſſe praedicabile de Petro, quin cognoscā Petru eſſe hominē, nec poſſum cognoscere animal eſſe genus ſeu praedicable de diuersis ſpeciebus, quin cognoscam hominē eſſe animal, & brutum eſſe animal, ſeu qui cognoscam animal inexistere bruto, & homini, aut aliis rebus diuersa ſpecie. Itaque illa praedicata, quæ conueniunt rei independenter à cognitione comparatiua, ſunt & diſcuntur intentiones obiectiuæ prima: Illa verò, quæ conueniunt iſipſi dependenter à tali cognitione, ſunt intentiones obiectiuæ ſecundæ. Et hinc patet quod cognitiones illæ, quibus cognoscuntur priora praedicata, ſunt intentiones formales prima; & cognitiones illæ, quibus cognoscuntur illa posteriora praedicata conuenire rei, ſunt intentiones formales ſecundæ.

105. *E*x his facile erit cognoscere quid terminus primus intentionis, & quid terminus ſecundæ intentionis. Terminus. n. primæ intentionis, ſi capiatuſ pro voce ſignificativa, ut cōmuniuſ accipitur, eſt vox imposta ad ſignificandum intentionē primam ſive formalē, ſive obiectiuam, ut vox homo ſignificat naturam humānam, quæ conuenit Perto independenter à cognitione intellectus comparatiua, & propter ea eſt intentionis obiectiuæ prima; aut cognitionem naturæ humanae, quæ eſt intério formalis prima. Terminus verò ſecundæ intentionis eſt vox imposta ad ſignificanda praedicata, quæ conueniunt rei dependenter à cognitione comparatiua intellectus: pro quo ulterius intelligendo.

106. *N*otandum terio duplēcēt eſſe cognitionem intellectus, vnam ſimpliçem, qua conſiderat aliquid ſecundū ſe non comparando illud ad aliud, ut quando apprehendit aliquis hominem non apprehendendo, nec iudicando ipſum in aliquo, nec aliquid in ipſo. Alia cognitione intellectus eſt comparatiua, ut illa, quia apprehenditur, aut indicatur aliquid in aliquo, v.g. illa, qua apprehenditur Petrus eſſe homo, aut paries eſſe albus, quæ cumque ergo praedicata conueniunt rei per ordinē ad huiusmodi cognitionem comparatiua, ſunt intentiones obiectiuæ ſecundæ, & termini ſignificantes illa, ſunt termini ſecundæ intentionis; quæcumq; vero conueniunt rei independenter à cognitione intellectus, ſunt intentiones obiectiuæ, & termini ſignificantes illa ſunt termini prima intentionis.

Ex his colligendum quid sit res aliqua primā intentionaliter accepta, & ſecundā intentionaliter accepta, quo rūm terminorum frequens eſt viſus, p̄tērſim apud antiquos. Res enim primā intentionaliter accepta eſt res, ſecundum quod dicit praedicata illa, quæ ſunt prima intentiones; & res ſecundo intentionaliter accepta eſt res, ſecundum quod ſubeft praedicatis, quæ ſunt ſecundæ intentiones.

CONCLVSION

107. *N*ec prima nec ſecunda intentionem formalis aut obiectua dicit necessariō ens rationis formaliter. Hæc eſt communior apud recentiores & omnes qui putant ad denominations extrinſicas non necessariō refutare entia rationis. Prima autem pars de intentione formalis prima quam ſecunda eſt omnium, & certa quia illæ intentiones ſunt actus intellectus, quibus tendit vere & realiter in obiecta à intellectu, qui actus ſine dubio ſunt

sunt entia realissima. Secunda pars, de qua sola esse potest controvergia, nimirum quod intentio obiectiva nec prima, nec secunda dicat necessariò ens rationis formaliter, patet, quia si aliqua ex illis esset aut includeret ens rationis, potissimum intentio obiectiva secunda, ut omnes fatentur: sed illa non est nec dicit necessariò ens rationis, ergo. Probatur minor, quia si aliqua int̄tio obiectiva secunda diceret ens rationis, maxime esse genus, vel esse speciem, sed hæc nō, ergo. Probatur minor, quia esse genus nihil aliud est, quam vel esse prædicabile, vel esse prædicati de pluribus speciebus; & esse specie nihil aliud est quam esse prædicabile vel prædicatum nō necessariò dici aliud quam denominationem extrinsecā, desumptā ab actu intellectus quo iudicatur aliquid de alio; & esse prædicabile nō est aliud, quam aptitudo rei ad recipiendam talem denominationē: sed ex dictis constat huiusmodi denominationem extrinsecam esse quid reale, & nullo modo necessariò sequi ad ipsam aliquid rationis, & hoc supposito certū est quod illa aptitudo non sit, nec dicat aliquid rationis, tū quia sequitur rem nullo intellectu cōsiderante, tū quia catenū esset, aut includeret quidpiā rationis, quatenus illa denominatio extrinseca esset, aut includeret quidpiā rationis.

Quæ probatio supposita sententia præmissa denominationibus extrinsecis est evidens, vnde est necessaria probatio.

108. Dixi autem quod nō necessariò sit aut dicat intentio secunda aut prima obiectiva ens rationis, quia potest aliquando contingere ut intentio prima obiectiva sit ens rationis, nā ipsam entia rationis sicut possunt concipi ab intellectu, ita possunt habere rationē intentionis obiectiva; & præterea, quod magis facit ad propositū, potest aliquis si velit considerare denominationē, qua vere & realiter est extrinseca, per modū denominationis intrinsecā, & vt sic erit ens rationis: vnde intentio obiectiva prædicati considerata per modū alicuius formæ intrinsecæ reperte in re, que dicitur esse prædicatum, erit ens rationis, & aptitudo etiam rei ad hoc, vt possit recipere talem formam rationis, erit etiam ens rationis, quia reuera non est ut talis aptitudo, sicut reuera non est tale ens rationis, nisi in intellectu. Et sane in hoc sensu possent commode intelligi authores, qui dicunt intentiones secundas esse entia rationis, quia considerant illas intentiones secundas modo iam dicto, & ex illis aliqui existimant eas non posse considerari alio modo. At quanuis sic considerari possint, tamen reuera non necessariò sic considerantur.

Contra hanc conclusionem non sunt vllæ obiectio-
nes, nisi quæ facile solvi possunt ex dictis quest. 4.

Secunda
intentionis
potest
habere
rationē
primo:

109. Pro maiori autem complemto aduertendum est ipsas secundas intentiones posse habere rationē intentionis prima, & substatre intentionibus alius secundis: nam si consideretur prædicabilitas, qua constituitur genus, & qua est secunda intentio, vel ratio cōstitutiva secundæ intentionis, secundū quod est constitutivum generis, aut secundum quod conuenit cum alia prædicabilitate, aut secundū quod dicit formaliter ens rationis aut denominationem extrinsecam, quia omnia hæc prædicata conueniunt ipsi secundum se, & independenter ab vlla operatione intellectus, per quam considerarentur ipsi competere, præterea illa omnia prædicata habent rationē prima intentionis, quanvis sint prædicata conuenientia secundæ intentionis; si vero consideretur eadem ipsa prædicabilitas, vt est prædicabile, aut subiicibile aut definitibile per aliam prædicabilitatem, tum habet rationē secunda intentionis, & illa alia prædicabilitas & subiicibilitas sunt prædicata secundæ intentionis competency priori prædicabilitati: vnde illa prima prædicabilitas, qua constituitur animal in esse generis, licet sit secunda intentio respectu animalis, quia non competit animali nisi per ordinem ad actum comparativum intellectus; habet tamen rationē primæ intentionis, quatenus comparatur ad aliam prædicabilitatem, que ipsam competit per ordinem ad alium actum comparativum intellectus, quo

ipsamet possit prædicari, de quo tamen poitea.

AD D I T I O.

Mafrius disp. 2. Met. assertit meum modum expli-
candi secundas intentiones in hac quæstione, nō
esse Scoticum; nec verum, aut idoneum. Primum pro-
bat, quia est adeo clarū in schola Scotistarum, & Tho-
mistarum quod secundæ intentiones formaliter sumptae
sunt entia rationis, ut nemo vñquam de hoc dubitau-
rit, & hinc vtraque schola in hoc conuenit quod Logi-
ca sit scientia rationalis, non realis. Probat secundum
quia si omnia prædicata, quæ conueniunt per ordinem
ad cognitionem comparativam sint secundæ intentiones
quando aliquis dicit vnum albi esse simile alteri, Fran-
ciscum esse Patrem, Paulum filium, ignem causam calo-
ris, hæc omnia erunt prædicata secundæ intentionis, quia
conueniunt rei per ordinem ad cognitionem compara-
tivam; pars enim dicitur similis alteri, quia vnum al-
teri cōparatur in albedine; & esse causam vel effectum,
Patrem vel filium, sunt prædicata rebus conuenientia per
ordinem ad cognitionem comparativam: nō enim sunt
conceptibilia per cognitionem simplicem & absolutam;
nō ergo bene explicantur per hoc secundæ intentiones.

Ad primum ex his Respondeo Scotum nunquam di-
xisse quod secundæ intentiones Logicae necessario dia-
cant ens rationis. Quomodo autem Scotus explicari
possit dum dicit secundas intentiones esse formaliter
entia rationis, & quo sensu Logica hoc non obstante sit
scientia rationalis, & esset etiam quanvis entia ratio-
nis essent impossibilia docū supra q. 4.

Ad secundum nego sequelam cum sua probatione;
nam certe quanvis nullus esset intellectus possibilis
nec vllus etiam consequenter actus comparatinus, ad-
huc vnum album esset simile alteri, & Paulus posset
esse Pater, Petrus filius, & ignis causa caloris; & quan-
vis non conciperentur nisi per comparationem compa-
rativam, de quo non curō, tamen non conueniunt rebus
per ordinem ad talem cognitionem, quasi non
conuenirent, nisi esset possibilis talis cognitio.

Probat deinde n. 254. quod secunda intentio obiectiva sit ens rationis ex discrimine quod secundum omnes
est inter primam & secundam intentionē, quia scilicet
prima ideo dicitur prima, & alia secunda quia cū obie-
ctū cōsiderari posset in duplice statu, primo secundū quod
est in se, & secundū attributa ipsi cōuenientia ex natu-
ra rei, secundo vt est in apprehensione, & secundū attributa
ipsi cōuenientia ex intellectus attributione, qui
status posterior ex illo, merito cognitionis, qua exprimit
ipsū in primo statu dicitur prima, & qua illud exprimit
sub posteriori statu dicitur secunda, & cōsequenter, qua
talem conceptionem terminant, entia rationis erunt.

Respondeo negando quod qua terminant conceptio-
nem qua concipiuntur res, vt res est in apprehensione &
secundum attributa ipsi cōuenientia ex attributione
intellectus sint entia rationis; & quanvis etiam essent,
nego id villo modo sequi ex præmissis à Mastrio, vt cre-
do ipsummet concessurum cum considerauerit atten-
tius suum discursum.

Deinde codē n. 5. neg, ratio: assertit rationē meā non
esse alicuius momenti, quia neganda est minor vtriusq;
mei discursus, qua aio quod esse subiectum & esse præ-
dicatum sufficiēter explicari possit per denominationē
extrinsecam, quia inquit per talē denominationē bene
concipiimus illa duo obiecta referri ad intellectum per
terminationē simplicem iudicij eius, sed nō concipiun-
tur referri inter se nisi quousq; denominationes subie-
cti & prædicati concipiuntur per modū relationū mu-
tuarum; tum quia, quando etiam concederetur illos ter-
minos explicari bene per extrinsecas denominationes,
tamen vt sic concepti non adhuc dici possunt termini
secundæ intentionis, nisi quousq; denominationes illæ
per modū relationū rationis concipientur. Tandem
ait esse falsum quod prædicabilitas vniuersalis nō dicat
quid rationis, quia licet aptitudo remota naturæ cōmu-
nis sit quid reale; tamen aptitudo proxima super quam
fundatur prædicabilitas vniuersalis, est rationis, quia est
aptitudo

aptitudo ad essendum in multis simel & coniunctim, exorta ex indifferentia positiva quam natura communis nō obtinet nisi per opus intellectus facientis vniuersale

Ad hoc dico non posse negari ab intelligenti terminos minorē illam meam: & quod opponit Mastrius non haberet apparentiam, nempe per denominationem extrinsecā non posse concipi prædicatum referri ad subiectum, nisi concipiatur illa denomination per modum relationis rationis; nam certe quādō intellectus iudicat parietem v. g. esse album, dicendo interior paries est albus, prædicat albedinem de pariete, nec per illum actū facit vnum ens rationis; sed eo ipso albedo est prædicta de pariete, & paries est subiectum, hoc est illud de quo prædicat, vel dicit albedinem; ergo per illum ipsum actū habetur denomination prædicati in albedine, & subiecti in pariete, & consequenter per denominationē extrinsecam defumptam ab illo actū paries habet esse obiectum, & albedo in concreto prædicatum, sed hoc supposito qui cōsideraret, aut conciperet, quod daretur talis actus in intellectu, conciperet parietem esse subiectum, & album esse prædicatum, quamvis nullum ens rationis conciperet, nec esset tale ens vnum possibile, nec est necesse ut referantur illa duo extrema ad inuicē alio modo quam quatenus vnum est subiectum de quo aliud dicitur, & alterum est prædicatum quod de alio dicitur. Vnde quamvis possit fingi quod haberent aliam aliquam relationem ad inuicē à qua haberent illas denominations, & si id fingeretur, fieret ens rationis; tamen hoc non est necessarium; sed sufficit ad hoc ut intelligatur vnum esse subiectum, & alterum prædicatum, quod concipiatur actus ille, quo vnum dicitur de alio; quod sane videtur mihi euidens. Per quod patet ad primam rationem.

Ad secundum dico quod ex suppositione iam probata, quod illi termini prædicatum, & subiectum possint explicari per denominations extrinsecas, ea ut sic concepta esse terminos secundū intentionis, quia per huiusmodi terminos intelligent omnes, subiectum prædicatum, genus, speciem & similia, quæ habent esse talia per denominationē extrinsecam, & his conueniunt regulā omnes quæ dantur de prædicatione terminorum secundā intentionis.

Ad tertium denique: Respondeo negando aptitudinē proximam naturæ vniuersalis necessario haberī ab ente rationis; nam eo ipso quo quis concipit naturam hominis, & præterea Petru & Paulu, illa natura erit proxime apta, ut prædicetur de illis. Et quāuis natura haberet indifferentiam positivam per operationem intellectus, nō sequitur quod illa indifferētia sit ens rationis, sicut nec ex eo quod res haberet esse cognita ab operatione intellectus, sequitur quod esse cognitū sit necessario ens rationis, quia ut dixi sepe, habet esse cognitum per denominationē extrinsecam defumptam à cognitione quae cognoscitur, seu ex eo quod terminet talē cognitionē, neq; p̄t̄s vñ vt sit, aut dicatur cognita, requiritur fabricatio vñnis ens rationis, quia posset illa denominatio haberet, quamvis esset impossibile facere ens rationis.

DISPUTATIO II.

De Natura Logica seu Dialectica.

RA M vulgare est, hæc duo nomina; *Logicam* scilicet ac *Dialecticam* à Græcis ad nos peruenisse, & *Logicam* quidem deriuari à nomine Græco λόγος, quod significat sermonem, seu rationem; *Dialecticam* verò à verbo Græco διαλέγουσα, quod significat quandoque probabiliter differre, quandoque sermocinari, seu disputare. Et quamvis non constet inter autores, quid his nominibus intellexerit Philosophus, quibusdam dicentibus, quod per *Logicam* intellexerit illam partem, quæ agit de demonstratione, in libris posteriorum comprehensam; & per *Dialecticam*

illam alteram partem, quæ de syllogismo Topico octo libris Topicorum diffusè traditur, aliis verò cōtra afferentibus nunquam cum nomine *Logica* substatue, sed adiectiue tantum vñsum fuisse, nomine verò *Dialecticæ*, licet communiter partem Topicam significare solitus sit, quandoque tamen illam partem, quæ versatur circa syllogismum ut sic significasse: Communis tamen iam vñsus tenet totam artem differendi, seu ratiocinādi utrumque nomine appellari, cui quidem vñsi utriusque nominis etymologia optime accommodari potest, iuxta quā *Logica* idem est ac ars seu facultas rationalis, seu ratiocinandi, *Dialectica* verò idem ac ars seu facultas discurrendi seu differendi, hoc est ex notis ignotum sine erroris periculo deducendi: quod certe toti huic disciplinæ, de qua modo sermonem instituimus, quoad omnem eius partem congruit, cum nulla sit eius pars, quæ ad hoc non conducat.

Q V A S T I O I.

Quod sit obiectum scientia ut sic tam materiale quam formale.

Non potest vlla cognitio explicari nisi per ordinem ad obiectum, quod cognoscitur per ipsam; vnde cum *Logica*, cognitio quadam sit, ut explicemus naturam eius, necessarium est ostendere circa quod obiectum versatur; quia vero eadem est via cognoscendi quid sit obiectum *Logicæ* ac ceterarum scientiarum, placuit hanc quæstionem proponere de obiecto sc̄entiæ ut sic, ut resolutio communis communi modo tractetur, circa quod

Notandum primo, scientiam quamlibet duplex habere obiectum, vnum in complexum, complexum alterum. Obiectum cōplexum est propositionis obiectua, quæ per scientiam cognoscitur; obiectū vero incomplexum est subiectū istius propositionis v. g. cognitionis seu sc̄ientiæ, quæ cognoscitur hominem esse risibilem, obiectum cōplexum est tota illa propositionis obiectua: homo est risibile; obiectū autē incomplexum est homo, qui est subiectū istius propositionis. In præsentiarū autem non agimus de obiecto complexo, sed de incomplexo, quod variis nominibus appellari solet ob diuersas rationes; nā vocatur *obiectum* sc̄ientiæ, quia ipsi obiectū seu proponit; vocatur *subiectum* sc̄ientiæ, non quod scientia in ipso tantum in subiecto inhæret, aut de eo tanquam de subiecto prædicetur, sed quod de eo tanquam de subiecto alicuius prædicati scientia cognoscatur illud prædicatum; vocatur: *materia* circa quam, quia scientia circa ipsū versatur considerando naturam ac proprietates eius.

2. Notandum secundo, de eadē omnino re seu de eodem obiecto incomplexo posse haberī diuersas specie sc̄ientias & cognitiones, potest enim de homine sc̄iri seu cognosci per Metaphysicam quod sit vñ, verū, bonū, & substantia; per Physicam quod sit mobilis; per medicinam quod sit sanabilis; per Theologią quod sit ordinatus ad vitam aternā; per *Logicā* quod sit species prædicabilis. Imo de eodem obiecto incomplexo potest idem prædicatum cognosci per diuersas specie sc̄ientias seu cognitiones, nam potest de homine cognosci à priori quod sit risibile ex eo quod sit rationale, & etiā à posteriori ex eo quod rideat; scientia autem à posteriori distinguitur specie à scientia à priori. Vnde cum sc̄ientia, ut communiter supponitur, specificentur ab obiectis, hoc est cum cognoscatur quod habeant diuersas essentiās ex eo quod versentur circa talia vel talia obiecta, sequitur necessariō assignandas esse plures rationes, secundum quas diuersae sc̄ientiae de eodem obiecto haberī possent, nam si secundum eandem rationem versarentur circa ipsum, ex obiecto non posset desumi distinctio, aut specificatio eorum, ut patet.

Notandum tertio, non tantum quāri hic de obiecto sc̄ientia proprie loquendo, quæ est cognitio discursiva, sed de obiecto etiam sc̄ientia, loquendo late quatenus comprehendit quamcumque cognitionem, sive discursiva sit, sive non.

3. Quidam satis doctus Scotista recentior afferit, obiectū formale sc̄ientia esse obiectum illud, ad quod cæterā

Quid obiectū cōplexū sc̄ientiæ?
Quid incomplexum.

Varia no mina obiecti in comple xi.

De eodē obiecto incomple xo varia sp̄ecies sc̄ientiæ haberi possunt.

Sc̄ientia cuiuslā Scotista de obiecto formali.